

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEME SOSYAL BİLGİLER
DERSLERİNDE COĞRAFYA KONULARININ ÖĞRETİMİNDE
MATERYAL KULLANIMININ ÖĞRENCİ BAŞARISINA ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. MUSTAFA GÜLCAN**

**HAZIRLAYAN
SERKAN AVŞAR**

KONYA 2010

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEME SOSYAL BİLGİLER
DERSLERİNDE COĞRAFYA KONULARININ ÖĞRETİMİNDE
MATERYAL KULLANIMININ ÖĞRENCİ BAŞARISINA ETKİSİ
(KARABÜK İLİ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. MUSTAFA GÜLCAN

HAZIRLAYAN
SERKAN AVŞAR

KONYA 2010

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı

İMZA

Serkan AVŞAR

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Adı Soyadı	Serkan Auşar		
Numarası	045214031008		
Ana Bilim / Bilim Dalı	İLKÖĞRETİM ABD. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI		
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
Tez Danışmanı	Yrd. Doç.Dr. Mustafa GÜLCAN		

Öğrencinin
Tezin Adı
İlk Öğretim İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Derslerinde Coğrafya Konularının Öğretiminde Materyal Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi.

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan İlk Öğretim İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Derslerinde Coğrafya Konularının Öğretiminde Materyal Kullanımının Öğrenci Başarılarına Etkisi başlıklı bu çalışma 14 /07/2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı Yrd.Doç.Dr. Mustafa GÜLCAN	Danışman ve Üyeler Danışman
Yrd.Doç.Dr.Nuri İNAN	Üye
Yrd.Doç.Dr. Cemal GÜVEN	Üye

İmza
Serkan Auşar

ÖNSÖZ

Tüm ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de millî eğitimin en önemli amaçlarından birisi; çağın gerektirdiği bilgi donanımına sahip, içinde yaşadığı çevreyle işbirliği içinde olan, ülkesini, vatanını ve milletini seven uyumlu vatandaşlar yetiştirmektir.

Bu hususlar göz önünde bulundurulduğunda burada en büyük rolü sosyal bilgiler dersleri üstlenmektedir.

İlköğretim birinci kademedede 4. ve 5., ilköğretim ikinci kademedede ise 6. ve 7. sınıflarda uygulanmakta olan sosyal bilgiler dersi programı ile öğrencilere bir yandan yakın ve uzak çevreleri tanıtılırken, bir yandan da ülkesini tanıyan, seven ve koruyan bireyler olarak yetişmeleri için gerekli olan temel bilgiler verilir. Ayrıca sosyal bilgiler dersi mihver ders olması nedeniyle anlatım ve beceriye dayalı olan diğer dersler de onun etrafında gelişir. İşte bütün bu özellikler sosyal bilgiler öğretiminin en iyi şekilde yapılmasını gerekli kılmaktadır.

Öğretim faaliyetlerinden gerektiği gibi verim alabilmek için ise öğretim teknolojileri ve materyal kullanımı çok büyük bir önem arz etmektedir. “İlköğretim İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Derslerinde Coğrafya Konularının Öğretiminde Materyal Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi” isimli bu çalışmamızda ilköğretim okulları ikinci kademedede sosyal bilgiler derslerinde işlenen coğrafya konularının öğretiminde öğretim teknolojileri ve materyallerden faydalanmanın önemi ve bu materyallerin öğrencilerin başarı düzeylerine etkisini değerlendirmeye çalıştık.

Araştırma konusunun seçiminden başlayarak, araştırmanın her aşamasında yakın ilgi, yardım ve desteğini gördüğüm tez danışmanım sayın Yrd. Doç. Dr. Mustafa GÜLCAN'a teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca bugünlere gelmemde kuşkusuz en büyük paya sahip olan anneme ve babama, çalışmam boyunca büyük bir sabırla beni destekleyerek yardımcı olan eşime en içten teşekkürlerimi sunarım.

Serkan AVŞAR

Konya 2010

Öğrencinin	Adı Soyadı	Serkan AVŞAR	Numarası: 045214031008
	Ana Bilim/Bilim Dalı	İlköğretim / Sosyal Bilgiler Eğitimi	
	Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Mustafa GÜLCAN	
Tezin Adı		İlköğretim İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Derslerinde Coğrafya Konularının Öğretiminde Materyal Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi	

ÖZET

Bu araştırma ilköğretim okulları ikinci kademe Sosyal Bilgiler dersi coğrafya konularının öğretiminde kullanılacak materyallerin belirtilmesi ve bu materyallerin öğrencilerin ders başarılarına etkisinin belirtilmesi amacıyla yapılmıştır.

Sosyal Bilgiler dersi coğrafya konularının etkili, kalıcı ve sevdirilerek işlenebilmesi için materyal kullanımı oldukça önemlidir. Gelişen teknolojinin gereği olarak, çalışmada açıklanan araç-gereçlerin kullanılmamasının, öğrencilerin bilgi artışını, üretkenliğini, ileri görüşlülüğünü ve çalışma azmini olumsuz etkilediği görülmüştür. Öğrencilerin ortaya koyacakları ürünleri benimsemeleri için de bunun önlemlerinin alınması gereklidir.

Bu çalışmada mevcut materyaller ve kullanım alanları açıklanmıştır. Elde edilen bilgiler doğrultusunda yapılması gereken faaliyetler sıralanmıştır.

Araştırmanın uygulama aşaması Karabük ili merkez Fatih İlköğretim Okulu altıncı sınıfta öğrenim görmekte olan 60 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Ölçme aracı olarak kullanılan başarı testi ön test ve son test şeklinde uygulanmıştır. Testin içeriği sosyal bilgiler dersi altıncı sınıf “Ülkemizin Kaynakları” ünitesini içermektedir.

Araştırma sonucunda materyallerle desteklenen bir sosyal bilgiler dersi coğrafya konusunun, materyallerle desteklenmeden işlenen bir derse nispetle daha verimli olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilgiler Öğretimi, Coğrafya, Coğrafya Öğretimi, Materyal.

		T.C. SELÇUK ÜNİVERSİTESİ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü			
Student's	Name Surname	Serkan AVŞAR		ID: 045214031008	
	Department/Field	Primary education / Social Studies Education			
	Advisor	Assist. Assoc. Dr. Mustafa GÜLCAN			
Research Title		Geography Subject in Secondary School Social Studies of the Use of Student Achievement Effects of Instructional Materials			

ABSTRACT

This survey of primary school secondary school social studies and geography in the teaching of subjects that can be used to specify the materials and the effect of these materials students' achievements were made in order to specify.

Information about the effectiveness of social geography lesson, the material used to process a permanent and loving is very important. As required by the developing technology, tools of the study described was not used, students increase their knowledge, productivity, farsightedness and perseverance has negative impact has been seen working. Students will demonstrate their products for adoption of the measures should be taken.

This study describes the existing materials and application areas. The information obtained should be made in accordance with the activities listed.

Implementation phase of the study Karabük province are studying at Fatih Elementary School sixth grade students were carried out on the 60th. Used as a means of measuring achievement test was administered as pretest and posttest. Test the contents of the sixth grade social studies class, “our country's resources” includes units.

As a result of research supported by a material issue of geography, social studies lesson, a lesson workpiece material being supported by the relative was found to be more efficient.

Key Words: Social Science, Social Studies Education, Geography, Geography Education, Reading.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	i
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ.....	1
I. BÖLÜM.....	2
1. PROBLEM.....	2
1.1. Problem Durumu	2
1.2. Amaç	4
1.3. Önem	4
1.4. Problem	5
1.4.1. Alt Problemler.....	5
1.5. Denenceler.....	5
1.6. Varsayımlar	5
1.7. Sınırlılıklar.....	6
1.8. Tanımlar	6
1.9. İlgili Araştırmalar	9
1.9.1.Kitaplar	9
1.9.2. Makaleler	10
1.9.3. Tezler	11

II. BÖLÜM	12
2. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELLERİ	12
2.1. Sosyal Bilgiler ile İlgili Temel Kavramlar	12
2.1.1. Sosyal Bilimlerin Tanımı	12
2.1.2. Sosyal Bilgilerin Tanımı	12
2.1.3. Ülkemizde Sosyal Bilgiler	13
2.1.4. Coğrafyanın Tanımı	13
2.1.5. Coğrafya Öğretiminin İlkeleri	14
2.1.6. Coğrafya Derslerinin Genel Hedefleri	15
2.1.7. İlköğretim İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Üniteleri	16
2.1.7.1. İlköğretim VI. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Üniteleri	16
2.1.7.2. İlköğretim VII. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Üniteleri ..	16
2.2. Eğitim ve Teknoloji İlişkisi	17
2.2.1. Teknoloji	17
2.2.2. Eğitim Teknolojisi	17
2.2.3. Öğretim Teknolojisi	18
2.2.4. Öğretimde Materyal (Araç-Gereç) Kavramı	20
2.2.5. Materyal Kullanımının Öğretimdeki Yeri ve Önemi	20
2.2.6. Materyal Kullanmanın Öğretime Sağladığı Faydalar	22
2.2.7. Öğretim Materyali Hazırlama İlkeleri	23
2.2.8. Öğretimde Materyal Kullanırken Uyulması Gereken Basamaklar	24
2.2.9. Materyallerle Desteklenen Öğretimde Çıkması Olası Sakıncalar	25
2.3. Sosyal Bilgiler Derslerinde Kullanılabilecek Materyallerin Sınıflandırılması ...	26
2.3.1. Basılı Araç-Gereçler	26
2.3.1.1. Ders Kitapları	26
2.3.1.2. Yardımcı Kitaplar	27
2.3.2. Görsel Araç - Gereçler	28
2.3.2.1. Yazı Tahtası	28

2.3.2.2. Pazen Tahta	28
2.3.2.3. Manyetik Tahta.....	28
2.3.2.4. Bülten Tahtaları.....	28
2.3.2.5. Grafikler	29
2.3.2.6. Diyagramlar.....	31
2.3.2.7. Fotoğraflar ve Resimler.....	31
2.3.2.8. Gerçek Nesnelere ve Modeller.....	32
2.3.2.9. Haritalar ve Atlaslar	32
2.3.2.10. Küre	34
2.3.2.11. Üç Boyutlu Modeller ve Maketler.....	34
2.3.2.12. Tepegöz Projektörü	35
2.3.2.13. Slayt Projektörü.....	36
2.3.2.14. Opak Projektörü (Episkop).....	36
2.3.2.15. Data Show	36
2.3.2.16. Video Projektörü	36
2.3.3. İşitsel Araçlar	37
2.3.3.1. Radyo.....	37
2.3.3.2. Teypler ve Ses Bantları	37
2.3.3.3. Cd ve Cd Çalarlar	37
2.3.4. Görsel ve İşitsel Araçlar.....	37
2.3.4.1. Video	37
2.3.4.2. Televizyon.....	38
2.3.4.3. Video CD ve VCD Çalarlar.....	39
2.3.4.4. İnteraktif Video (Etkileşimli Video)	39
2.3.4.5. Bilgisayar.....	39

III. BÖLÜM	43
3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	43
3.1. Araştırmanın Modeli	43
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	45
3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri	46
3.4. Uygulama	46
3.5. Verilerin Analizi ve Kullanılan İstatistiksel İşlemler.....	47
IV. BÖLÜM	49
4. BULGULAR VE YORUM	49
V. BÖLÜM	55
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	55
5.1. Sonuç.....	55
5.2. Öneriler.....	58
KAYNAKLAR.....	60
EKLER	64
ÖZGEÇMİŞ.....	74

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Ön Test Son Test Kontrol Gruplu Desen.....	43
Tablo 2: Araştırma Modeli	44
Tablo 3: Grupların Ön Test Puanlarına İlişkin Değerler	45
Tablo 4: Deney ve Kontrol Gruplarının Ön Test Puanları Arasındaki Anlamlı Farka İlişkin t- testi Sonuçları	49
Tablo 5: Deney ve Kontrol Gruplarının Son Test Puanları Arasındaki Anlamlı Farka İlişkin t- testi Sonuçları	50
Tablo 6: Deney ve Kontrol Gruplarının Ön Test-Son Test Fark Puanları Arasındaki Anlamlı Farka İlişkin t- testi Sonuçları	51
Tablo 7: Deney ve Kontrol Gruplarının Ön Test- Son Test Toplam Puanları Arasındaki Anlamlı Farka İlişkin t- testi Sonuçları	51
Tablo 8: Deney Grubu Ön test- Son test Puanlarının Farklılığına İlişkin t-testi Sonuçları.....	52
Tablo 9: Kontrol Grubu Ön test- Son test Puanlarının Farklılığına İlişkin t- testi Sonuçları.....	53

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil-1: Edgar Dale'in Yaşantı Konisi (Çallı ve diğ. 2006)	21
--	----

GİRİŞ

Sosyal bilgiler, genel olarak ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrencileri, içinde yaşadığı topluma karşı duyarlı, yararlı ve sorumlu birer vatandaş olarak yetiştirmek maksadını taşıyan, coğrafya, tarih, sosyoloji, psikoloji, eğitim ve ekonomi gibi sosyal bilim alanlarıyla ilişkili, çok yönlü ve kapsamlı bir derstir. Ülkemizde sosyal bilgiler dersi, ilköğretim okullarında birinci kademedede dördüncü ve beşinci sınıflarda, ikinci kademedede ise altıncı ve yedinci sınıflarda verilmektedir.

Bilindiği gibi çocuklar ben merkezlikten başlayarak somut olayları öğrenir, daha sonra da soyut ve geniş bir anlayış süreci içinde gelişirler. İlköğretim üçüncü, dördüncü ve beşinci sınıftaki öğrenciler somut düşünmekle birlikte soyut düşünmeye başlamaya geçiş döneminde yer almaktadırlar. Çocuklar altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarda ise hem soyut düşünmeye geçmekte, hem de gerçeğe ilişkin alternatifler üretebilmektedir. Yine bu dönemde öğrencilerdeki bu gelişmelere paralel olarak sosyal bilgiler derslerinde yer alan somut kavramlar yerlerini soyut kavramlara bırakmaktadırlar. Bu noktada öğretimde araç - gereç kullanımına olan ihtiyaç artmaktadır. İnsan zihni ne kadar gelişirse gelişsin, soyut olan nesnelere, varlıkları veya sözel yolla anlatılan bilgileri somutlaştırmakta zorlanmaktadır (Yiğit ve diğ. 2005: 78)

Çağdaş eğitimin bir gereği olan öğretim teknolojileri ve araç - gereçleri öğretim faaliyetlerine birçok yarar sağlamaktadır. Çoklu öğrenme ortamı sağlama, öğrencilerin farklı ihtiyaçlarını karşılama, dikkati çekme, hatırlamayı kolaylaştırma, soyut durumları somutlaştırma, zamandan tasarruf sağlama, güvenli gözlem yapma, içeriği basitleştirme araç - gereç kullanımının sağladığı yararlılardan bazılarıdır (Yiğit ve diğ. 2005).

Bu araştırmada öncelikle sosyal bilgiler ve coğrafya öğretimi ile ilgili literatür taraması yapılacak, sosyal bilgiler derslerinin içeriğinde önemli bir yer tutan coğrafya konularının öğretiminde, öğretim materyallerinin öğrencilerin başarısına etkisi elde edilen veriler doğrultusunda açıklanacaktır.

I. BÖLÜM

1. PROBLEM

Bu bölümde araştırmanın problemi, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve araştırma ile ilgili tanımlar ve daha önceden araştırma konusu ile ilgili yapılmış çalışmalar ele alınmıştır.

1.1. Problem Durumu

İnsanoğlu, her an gelişme ve kendini yenileme eğilimindedir. Bu eğilimi neticesinde günümüz modern dünyasında bilim ve teknolojiye, iletişimde, bilgi alış-verişinde küresel boyutta çok hızlı bir değişim olmakta, bilgi katlanarak artmaktadır. Elbette bununla paralel olarak ülkelerin, gelişen teknolojiyi kullanabilecek, günün koşullarına ayak uydurabilecek yetişmiş ve donanımlı insan ihtiyacı da artmaktadır. Bu şekilde nitelikli bireyler ancak nitelikli bir eğitimle yetiştirilebilir. Bu yüzden birçok ülke bireylerini daha iyi eğitime yolunda birbirleriyle rekabet halindedir.

Son yıllarda ülkemizde de eğitime yeni bir yön verilmesiyle ilgili olarak çeşitli çalışmalar yapılmakta, eğitimdeki kalite ve verimi arttırmak, değişen toplum ve birey ihtiyaçlarını karşılamak doğrultusunda yeniliklere gidilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı'nca ilköğretim okullarına hızlı internet erişimine sahip bilgisayar laboratuvarları kurma çalışmaları, bakanlığa bağlı okullara yeni ve modern eğitim - öğretim materyalleri sağlanması, ders müfredatlarında değişiklikler yapılması, öğretmen adaylarına bilgisayar sertifikası edinme zorunluluğu getirilmesi bu yeniliklerin bir kısmı olarak sayılabilir. Elbette bu bahsettiğimiz yeniliklerden sosyal bilgiler dersi de etkilenmektedir.

Sosyal bilgiler dersinin tanımı öğretim programında şu şekilde yapılmaktadır.

“Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olmak amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimlere ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan

öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren, insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği, toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (Titiz 2005: 98). “

Sosyal bilgiler dersi, milli kültür, tarih ve değerlerini benimseyen, insana ve insanlığa saygılı, yaşadığı çevreye karşı duyarlı bireyler yetiştirmeyi bu amaçlar çerçevesinde yetişen bireylerinde, tecrübeleri neticesinde edindiği bilgileri yorumlayabilen ve yaşamında kullanabilen, eleştirel düşünebilen, üretken, muhakeme yeteneği gelişmiş, toplumsal sorumluluklarının, haklarının farkında olan, vatandaşlık bilinci gelişmiş, çevresiyle olumlu ilişkiler kurabilen, içinde yaşadığı dünyayı ve bu dünyada meydana gelen olay ve olguları anlamlandırabilen, günün koşullarına uygun şekilde bilgiye ulaşma yöntemlerini bilen ve bunları uygulayabilen insanlar yetiştirmeyi amaç edinmiştir.

Bu amacın gerçekleştirilmesi için, derslerde öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alan, birey merkezli, bilginin öğrencilerin içinde yaşadığı çevre ve kültürle ilişkilendirilerek verildiği, yaparak - yaşayarak öğrenme esasına dayalı, öğretim teknolojileri ve materyalleri ile somutlaştırılan bir sosyal bilgiler dersi bir zorunluluk olarak görünmektedir (Titiz 2005: 98).

Tarih, fiziki coğrafya, beşerî coğrafya konularını içeren sosyal bilgiler dersinde özellikle bu konularla ilgili olarak verilen soyut bilgilerin somutlaştırılmasının, öğrenciye yaparak - yaşayarak öğrenme ortamının sunulmasının gereği büyük önem taşımaktadır. Bilindiği gibi, öğrenmede kullanılan duyu organlarının sayısı arttıkça öğrenilenlerin kalıcılığı da artmaktadır. Okuma yoluyla edinilen bilgilerin %10'u, işitme yoluyla edinilen bilgilerin %20'si, görme yoluyla elde edilen bilgilerin %30'u, görme ve işitme yoluyla elde edilen bilgilerin %50'si, söyleme yoluyla elde edilen bilgilerin %70'i, yapma ve söyleme yoluyla elde edilen bilgilerin ise %90'ı hatırlanmaktadır (Yiğit ve diğ. 2005: 75).

Fırat Üniversitesi'nden M. Taner ŞENGÜN ve Mehmet TURAN tarafından Fırat Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü ile Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü'nde öğrenim gören 140 öğrenci ile yapılan bir araştırma neticesinde öğrencilerin %84, 3'ü özellikle fiziki coğrafya dersi ve

konularında bilgisayar destekli ders sunumunun gerekliliği yönünde görüş bildirmiştir. Yine aynı araştırma sonucunda bilgisayar destekli sunumun geleneksel yöntemlere göre daha etkili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Bu sonuç ve yukarıda bahsedilen, duyu organlarının bilginin hatırlanmasındaki rolünü dikkate aldığımızda, öğretim teknolojileri ve materyal kullanımının sosyal bilgiler dersi ve bu çerçevede coğrafya konuları için büyük önem arz ettiği görülmektedir.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, araç-gereç ve öğretim teknolojilerinin kullanımının, ilköğretim okulları ikinci kademe sosyal bilgiler derslerinde coğrafya konularının öğretiminde ne derece etkili olduğunu görmek ve değerlendirmektir. Ayrıca söz konusu materyallerle desteklenen bir öğretim ile geleneksel yöntemlerle yapılan öğretim arasında meydana gelen farklılıkları gözlemek ve elde edilen sonuçlar çerçevesinde öneriler geliştirmek amaçlanmıştır.

1.3. Önem

Okullarda yürütölen öğretim - öğrenme sistemiyle toplumun istediği, çağın gerektirdiği vasıfları taşıyan nitelikli bireylerin yetiştirilmesi amaçlanır

Coğrafya; fiziki, beşeri ve ekonomik olayların yeryüzüne dağılma şekliyle, bu dağılışın sebeplerini ve olayların yerel bağıntılarını inceleyen bir bilimdir. İnsanla doğal çevre arasındaki bağıntıları araştırır. Bunun için coğrafyanın sosyal bilimler arasında önemli bir yeri vardır. Yurt ve dünya meselelerinde hangi konu ele alınırsa alınsın, cevap bulabilmek için belli bir seviyede coğrafya bilgisine ihtiyaç duyulur. Bunun için de coğrafya öğretiminde soyut olan konuları harita, şekil, grafik, resim gibi görsel araçları etkili ve yerinde kullanarak somut hale getirmek gerekir.

Bu önem; bütün dersler için geçerli olmakla birlikte içerdiği soyut kavramlar nedeniyle sosyal bilgiler dersi ve yine bu ders kapsamında coğrafya konularının öğretilmesi söz konusu olduğunda daha da artmaktadır. Coğrafya konularının öğretiminde kavram, olay ve olguları işitsel, görsel veya hem işitsel hem görsel olarak öğrencilere

sunmak, öğrencilerin bu bilgileri ileriki safhalarda daha iyi düzeyde hatırlamasına ve doğal olarak öğrencilerin başarı düzeylerinin de yükselmesine sebep olacaktır.

Dolayısıyla henüz ilköğretimde iken öğretim teknolojilerini en uygun şekilde kullanmak, öğrencilerin ilerleyen yıllarda öğretimdeki başarılarının kademeli olarak artmasına katkı sağlayacaktır.

1.4. Problem

İlköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler derslerinde coğrafya konularının öğretiminde materyal kullanımının öğrencilerin başarısına etkisi.

1.4.1. Alt Problemler

1. İlköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler coğrafya konularının öğretiminde kullanılan materyaller nelerdir?
2. Kullanılan materyallerin öğretimdeki yeri ve önemi nedir?
3. Materyal kullanımıyla desteklenerek anlatılan bir coğrafya konusu öğrencilerin başarılarını ne düzeyde etkilemektedir?

1.5. Denenceler

1. Öğrencilerin coğrafya konularındaki yeterlilikleri istenilen düzeydedir.
2. Araştırma esnasında coğrafya konularının öğretiminde araç–gereç (materyal) kullanılan ve geleneksel yöntem kullanılan sınıfların başarıları arasında anlamlı bir fark vardır.

1.6. Varsayımlar

1. Araştırmaya katılan öğrencilerin zeka ve yaş yönlerinden denk oldukları varsayılmıştır.
2. Araştırmaya katılan öğrencilerin test sorularına içtenlikle cevap verdikleri varsayılmıştır.
3. Başarı testlerinin sonuçları bağımsız değişkenin etkisinde ölçüt oluşturur.

4. Deneysel yöntem sosyal bilgiler dersleri coğrafya konularının öğretiminde araç - gereç kullanımının başarı düzeyi üzerindeki etkisinin belirlenmesinde uygun bir başlama noktasıdır.

1.7. Sınırlılıklar

1. Araştırma 2009 - 2010 eğitim - öğretim yılı ile sınırlıdır.

2. Karabük İli Merkez İlçesi'nde, Fatih İlköğretim Okulu'ndan birbirine denk olduğu tespit edilen iki 6. sınıf ile sınırlıdır.

3. İlköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler altıncı sınıf “Ülkemizin Kaynakları” ünitesi ile sınırlıdır.

4. Ölçme ve değerlendirme, örnekleri ile sınırlıdır.

1.8. Tanımlar

Eğitim: Eğitim genel anlamda bireyde davranış geliştirme süreci, bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir. Diğer bir ifadeyle:

Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir (Özdemir ve Yalın 1999: 2).

Diğer bir deyişle eğitim; Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir (Özdemir ve Yalın 1999: 2).

Öğretim: Belirli kişilerin gelişmelerinin tüm boyutlarında en son potansiyele ulaşmalarını destekleme etkinliğidir. Yani: Öğrenmenin gerçekleşmesi ve bireyde istenen davranışların gelişmesi için uygulanan süreçlerin tümüdür (Güngördü 2002: 7).

Öğrenme: Bireyin çevresiyle etkileşimi sonucu bilgi veya davranışlarında meydana gelen kalıcı izli değişmedir (Özdemir ve Yalın 1999: 3).

Eğitim Teknolojisi: Eğitim, bilim ve teknoloji alt kavramlarından meydana gelen, işlevsel bir yapı ve eğitimin temel bir boyutudur.

Öğretim Teknolojisi: Belirlenmiş hedefler uyarınca, daha etkili bir öğretim elde etmek için öğrenme ve iletişim konusundaki araştırmaların ve ayrıca insan kaynakları ve diğer kaynakların beraber kullanılmasıyla tüm öğrenme - öğretme sürecinin sistematik bir yaklaşımla tasarlanması, uygulanması ve değerlendirilmesidir (Demirel ve diğ. 2003: 12).

Araç: Herhangi bir iş veya eylemi başarmak için kullanılması gereken alet ya da aygıtı araç denir. Diğer bir deyişle Araç: Derslerimizde bir konuyu veya bir düşünceyi açıklamak için kullandığımız eşyalara o dersin araçları denir. Örnek: Coğrafya öğretiminde haritalar, grafikler, diyagramlar, resimler, tepegöz, slayt makinesi birer araçtır (Güngördü, 1999: 124).

Gereç: Herhangi bir faaliyeti, işi yerine getirmek için ihtiyaç duyduğumuz malzemeye gereç denir. Diğer bir deyişle gereç: Ders işlerken kullandığımız genellikle tüketilen lüzumlu eşyalara gereç denir. Örnek: Ders kitapları, defter, silgi, kalem, tebeşir, tahta desin işlenmesinde ihtiyaç duyulan birer gereçtir (Güngördü, 1999: 125).

Araç - Gereç: Malzeme, materyal veya öğretim materyali anlamlarında kullanılmaktadır. Öğretim faaliyetlerinin etkinliğini arttırarak, daha üst düzeyde bir öğrenmenin gerçekleşmesine yardımcı olmak için kullanılan her türlü malzeme olarak adlandırılabilir (Yiğit ve diğ. 2005: 55).

Görsel Araç: Görsel araçlar, bazı tür bilgileri öğrenmek, onları anlamada insanlara yardım etmek veya hatırlatmak için kullandığımız araçlardır. Coğrafya öğretiminde görsel araçların kullanımının önemli bir yeri vardır. Coğrafi konular işlenirken bol araç-gereç kullanılmalıdır. Görsel araçların kullanımı ile soyut olan kavramlar netleşmekte, öğrencilerin anlaması kolaylaşmakta, öğretimde etkin bir öğretim, öğrencide de etkin bir öğrenme süreci oluşturmaktadır. Öğrenci hem görerek hem de işiterek gerektiğinde de uygulayarak öğrenmektedir.

Coğrafya bilgileri öğrencilerin hayal gücünü zorlayan coğrafya öğretiminde bilgiler göze, kulağa ve beyine hitap edecek şekilde yapılmalıdır. Bu nedenle coğrafya öğretiminde harita, tablo, kesit, profil, kroki, slayt, grafik, fotoğraf gibi görsel araç ve gereçlerden yararlanmak zorunludur. Öğrenmeyi kolaylaştıran etkili yollardan biri,

güçlü algılar oluşturmaktır. Algılar ne kadar güçlü olursa, edinilen bilgilerde bu ölçüde kalıcı olacaktır (Güngördü, 1999:91).

İlköğretim Okulu: 6-15 yaş grubu arasındaki öğrencilerin öğrenim gördükleri birinci kademe 5 yıl, ikinci kademe 3 yıl olmak kaydıyla, 5+3 sistemiyle eğitim veren okullardır.

Coğrafya Öğretimi: Fiziki ve beşeri olayların yeryüzündeki dağılışlarını, insanla olan etkileşimlerini, yeryüzünde var olan doğal kaynakları vb. bilgileri plan ve program dâhilinde bireylere aktarma sürecidir.

Sosyal Bilimler: Bilimsel bir tutumla toplumların incelendiği disiplinlerdir; ilgilendiği esas konu, gruplar içinde oluşan insan etkinliğidir; amaç beşeri anlayışın gelişmesidir (Köstüklü 1998: 9).

Sosyal Bilgiler: İlköğretim okullarında uygulanan, genel olarak amacı iyi ve sorumlu vatandaşlar yetiştirmek olan, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak öğrencilere sosyal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutumların ve demokrasi, vatan, millet, aile sevgisi, doğa sevgisi gibi değerlerin kazandırılmaya çalışıldığı bir çalışma alanı olarak tanımlanabilir (Meydan 2001: 12).

Özellikle ilköğretim çağındaki çocukların ve gençlerin ilgisini çeken, sosyal bilim kollarının çocuğu ilgilendiren yönlerinden faydalanarak etkin vatandaşlık eğitimi veren bir derstir.

Ön Test: Araştırmaya başlamadan önce deney ve kontrol guruplarına uygulanacak programda kazanılması gereken amaçlar ve davranışlar yönünde hazırlanmış soruları içeren ölçme aracıdır (Özkan, 2005:12).

Son Test: Uygulanan program tamamlandıktan sonra öğrencilerin kazanması gereken amaç ve davranışları ne düzeyde kazandıklarını ölçen ölçme aracıdır (Özkan, 2005:12).

1.9. İlgili Araştırmalar

Günümüze kadar sosyal bilgiler öğretimi ve coğrafya öğretimi ile ilgili birçok eser yazılmış, araştırma yapılmıştır. Aşağıda konuyla doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili olan araştırma ve literatürden bir kısmı ana hatlarıyla sunulmuştur.

1.9.1.Kitaplar

İlköğretim sosyal bilgiler öğretimi ve coğrafya öğretimi konusunda Türkiye'de günümüze kadar birçok kitap yayınlanmıştır.

Doğanay (1993) “Coğrafyada özel öğretim metotları” adlı eserinde, coğrafya öğretiminin araç ve gereçleri, coğrafya öğretiminin temel sorunlarına değinmiştir.

Doğanay (2002) “Coğrafya Öğretim Yöntemleri” adlı çalışmasında; sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri, coğrafi düşüncede yöntem ve özellikleri, orta öğretim coğrafya eğitiminin amaç ve hedefleri, ilke ve yöntemleri, uygulama ödevleri, planlaması ve değerlendirilmesi, coğrafya eğitim teknolojisi, coğrafya eğitiminde görsel materyal, ölçme ve değerlendirme, ülkemizde öğretmenlik mesleğinin gelişimi ve temel sorunlarını araştırmıştır.

Güngördü (2002) “Coğrafya Öğretim Yöntemleri, İlkeler ve Uygulamalar” adlı eseri; coğrafyanın ne olduğu, Türkiye' de ve dünyada coğrafyanın önemi, coğrafya öğretiminin amaçları, fiziki, beşeri ve ekonomik coğrafya konularının ne şekilde öğretileceği, araç ve gereçlerden nasıl yararlanılacağı, karşılaşılan sorunlar, sorunların nasıl giderileceği konusunda bilgi vermek amacıyla hazırlanmış ve coğrafya öğretmeni adaylarına yönelik ders kitabı şeklinde düzenlenmiştir.

Güngördü (2003) “Öğretimde Görsellik ve Görsel Araçlarda Bulunması Gereken Özellikler” adlı makalesinde; öğrencide istendik davranışların geliştirilmesi için görsel ve işitsel yöntemlerin birlikte kullanılması gerektiğini belirtip, gösteri yöntemine değinerek, öğretimde kullanılan araç ve gereçlerin öğretimdeki rollerini, araç ve gereçlerde aranması gereken özellikleri ve görsel, işitsel, hem görsel hem de işitsel araçları özellikleri ile birlikte açıklamıştır.

Şahin (2001) “Türkiye' de Coğrafya Öğretimi” adlı eserinde; Türkiye' deki coğrafya öğretimiyle ilgili mevcut durum ve sorunları; fakültelerdeki yanlış yapılanma, yanlış öğretim, Milli Eğitim Bakanlığı ilk ve orta öğretim müfredat programı, dersaneler ve üniversite giriş sınavları başlıkları altında ortaya koyarak öğretimde yapılan yanlışları belirtmiş, bu yanlışların nasıl düzeltilmesi gerektiğini açıklamış ve bunlara ait önerilerde bulunmuştur. Türkiye’de coğrafya öğretiminin geliştirilmesi için örnek alınabilecek bir kaynaktır.

H. İbrahim Yalın (2001) ve Cevat Alkan (1995) kitaplarında ders araç-gereçleri, bunların kullanımı ve öğretime etkisini açıklamışlardır.

1.9.2. Makaleler

Şengün ve Turan (2004), “Coğrafya Eğitiminde Bilgisayar Destekli Ders Sunumunun Öğrenmedeki Rolünün Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” adlı araştırmasında; Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü lisans öğrencilerinden toplam 140 öğrenci ile coğrafya eğitiminde bilgisayar destekli ders sunumunun öğrenmedeki rolünü ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesini açıklamıştır.

Duman ve Atar (2004), “Data Show Teknolojisinin Coğrafya Dersinde Soyut Konuların Öğretilmesinde Öğrencilerin Akademik Başarısı Ve Motivasyonu Üzerindeki Etkisi” konulu araştırmalarında; data show teknolojisinin coğrafya dersinde soyut konuların öğretilmesinde öğrencilerin motivasyonu ve akademik başarısı üzerindeki etkisinin neler olduğunun belirlenmesini amaçlamıştır. Elde edilen sonuçlar “datashow”a dayalı öğretimin öğrenci başarılarını anlamlı düzeyde yükselttiğini göstermektedir.

Yaşar (2004), “İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde Görsel Materyal Kullanımı İle Coğrafya Konularının Eğitim Ve Öğretimi” adlı çalışmasında; ilköğretim sosyal bilgiler derslerinde görsel materyal kullanımı ile coğrafya konularının eğitim ve öğretimi üzerinde durmaktadır. Makalede öncelikle görsel materyaller sıralanmış ve bunların coğrafya konularının öğretiminde kullanımı örneklerle ortaya konulmuştur. Ayrıca bunun ile ilgili örnek bir çalışma yaparak, öğretme-öğrenme sürecine ilişkin tespitlerde bulunmuştur.

1.9.3. Tezler

Çiftçi (2002), “Sosyal Bilgiler 6. 7. ve 8. Sınıf Derslerinde Materyal Kullanımının Öğrenci Başarısı ve Tutumlarına Etkisi” adlı araştırmasında; ilköğretim altı, yedi ve sekizinci sınıf sosyal bilgiler derslerinde materyal kullanımının öğrenci başarısı ve tutumlarına etkisini ölçme üzerine bir çalışma yapmıştır. 6. Sınıf “Türkiye'miz” ünitesi, 7. sınıf “Yurdumuzun Komşuları ve Türk Dünyası” ünitesi deney ve kontrol grupları ile materyal destekli çağdaş öğretim yöntemi ve geleneksel öğretim yöntemleri kullanılarak işlenilmiştir. Sonuçlar t-testi kullanılarak istatistiksel bulgulara çevrilmiştir. Böylece; çalışmanın amacına uygun olup olmadığına dair tespitlerde bulunulmuştur.

Meydan (2001), “İlköğretim Birinci Kademe Sosyal Bilgiler Öğretimi Coğrafya Ünitelerinin İşlenişinde Laboratuvar ve Görsel İşitsel Materyal Kullanımının Öğrencilerin Niteliksel Gelişimine Etkisinin Değerlendirilmesi” adlı araştırmasında; örneklem olarak seçilen okullardaki tespit edilen farklı sınıflarda, farklı tekniklerle işlenen dersler takip edilmiş ve derslerde materyal kullanımının önemini ortaya çıkarmaya çalışmıştır.

Araştırmanın sonuçları kısaca şu şekilde özetlenmektedir;

1. İlköğretim okullarında öğretmenlerin kullanmaları için yeteri kadar araç - gereç bulunmaktadır. Fakat öğretmenler çeşitli sebeplerden dolayı bu araç- gereçlerden yeteri kadar faydalanamamaktadır.

2. Araç - gereç kullanılarak işlenen bir ders, araç - gereç kullanılmadan işlenen bir derse göre daha verimli geçmektedir. Bu da öğrencilerin gelişimleri üzerinde etkilidir.

II. BÖLÜM

2. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELLERİ

Bu bölümde, araştırmanın kuramsal temellerine yer verilmiştir. Sırasıyla ilk önce sosyal bilgiler ile ilgili temel kavramlar açıklanmış, ardından eğitim ve teknoloji ilişkisi belirtilmiş, en son olarak da sosyal bilgiler derslerinde kullanılabilecek araç-gereçlerin sınıflandırılması yapılmıştır.

2.1. Sosyal Bilgiler ile İlgili Temel Kavramlar

2.1.1. Sosyal Bilimlerin Tanımı

Sosyal bilimler, bilimsel bir tutumla toplumların incelendiği disiplinlerdir; ilgilendiği esas konu gruplar içinde oluşan insan etkinliğidir. Tarih, coğrafya, hukuk, sosyoloji, ekonomi, antropoloji, felsefe, eğitim ve psikolojiyi sosyal bilimler kapsamına giren bilim alanlarının başlıcaları olarak sıralayabiliriz. Amaç beşeri anlayışın gelişmesidir. Genel olarak ifade ettiğimizde, insan tarafından ortaya çıkarılan gerçekler ve toplumsal olgular, sosyal bilimlerin ilgi alanıdır (Köstüklü, 1998: 9).

Bir başka kaynakta ise sosyal bilimler şu şekilde tarif edilmiştir:

İnsanlar tarafından oluşturulan gerçekler, doğumdan ölüme, evlenmeden boşanmaya, savaştan barışa, devlet kurmadan yıkmaya kadar pek çok olguyu içerebilir (Meydan, 2001: 12).

2.1.2. Sosyal Bilgilerin Tanımı

Sosyal bilgiler kavramı ilk kez 1916 yılında ABD'de Milli Eğitim Derneği'nin Orta Dereceli Okulu Teşkilatlandırma Komisyonu Sosyal Bilgiler Komitesi tarafından kabul edilmiştir. Komite bu kavramı ; “konu toplumun teşkilatına ve oluşumuna ve toplumsal birliklerin bir uzvu olması dolayısıyla insana dair bilgiler, sosyal bilgilerdir.” diye tanımlamıştır. Daha sonraki yıllarda da bu kavram diğer bütün ülkelerde yaygınca kullanılmaya ve okul programlarında yer almaya başlamıştır. Okul programlarında ders olarak verilen sosyal bilgiler dendiğinde, yukarıda bahsettiğimiz sosyal bilimlerin her

biriyle ilgili, fakat onlardan bağımsız bir alan olarak algılanan ders olarak düşünölmelidir (Köstöklü, 1998:9).

ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS)'ne göre sosyal bilgilerin esas hedefi, dünya çapında, kültürel farklılıkları olan fakat demokratik bir toplumun fertleri olarak, insanlık yararına bilgiye dayalı, mantıklı karar alabilme yeteneğini geliştirmek için genç insanlara yardımcı olmak, kısaca; ülkesi için iyi bir vatandaş, dünya için demokratik ve hür düşünebilen iyi bir insan yetiştirmektir (Öztürk ve diğ., 2005: 19).

Sosyal bilgiler bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, sosyoloji, ekonomi, antropoloji, psikoloji, siyaset, hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim alanından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu, 2005: 51).

2.1.3. Ülkemizde Sosyal Bilgiler

Ülkemizde 1998 yılına kadar sadece ilköğretimde dördüncü ve beşinci sınıflarda sosyal bilgiler programı uygulanmakta ve altıncı ve yedinci sınıflarda ise sosyal bilgiler dersinin devamı niteliğinde milli tarih ve milli coğrafya dersleri ayrı ayrı okutulmakta idi. Sosyal bilgiler dersi programı 1998 yılının Nisan ayında yayınlanan 2487 sayılı Tebliğler Dergisi ile yürürlüğe girmiş, 1998 – 1999 eğitim-öğretim yılından başlayarak milli tarih ve milli coğrafya dersleri kaldırılmış ve sosyal bilgiler öğretiminin bu sınıflarda da sürdürölmesi kararlaştırılmıştır. Günümüzde ilköğretim kurumlarında sosyal bilgiler dersleri, dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci sınıflarda haftalık üçer ders saati olarak verilmektedir.

2.1.4. Coğrafyanın Tanımı

Coğrafya terimi, Yunanca'da yer veya arz anlamına gelen “Geo” sözcüğüyle, yazı ve çizgi anlamlarına gelen “Graphie” sözcüklerinden oluşmuş bir terimdir.

Temelde bir yeryüzü bilimi olan coğrafya, ortaya çıkması bakımından en eski bilimlerden biridir. Günümüze kadar coğrafyanın birçok tanımları yapılmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Coğrafya, coğrafi yeryüzündeki doğal, beşeri ve ekonomik olayları, insanla ilişkiler kurarak inceleyen bir bilimdir (Doğanay, 1999: 3).

Coğrafya, yeryüzünde oluşan fiziksel, dirimsel insana değin olayları betimleyerek oluş nedenlerini, dağılışları ve aralarındaki ilişkileri kendine özgü ilkelerle araştırıp açıklayan bilimdir (Öngör, 1980: 33).

Coğrafya bir yerde bulunabilecek çeşitli olayların o yerle nasıl bir bağdaşma, uyma içinde bulunduğunu araştırır. Coğrafya birçok bilimden ayrı olarak, yeryüzünün olaylarını toplu şekilde, bir bütün olarak kavramaya çalışır (İzbirak, 1986: 61-62).

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere coğrafya; yeryüzü olayları ile insan arasındaki münasebetleri, bu olayların dağılışını ve bu dağılışların nedenlerini inceleyen bir bilim dalıdır. Bu çerçeve içinde tabii olayları fiziki coğrafya, beşeri olayları ise beşeri coğrafya inceler.

Coğrafyanın sosyal bilimler arasında önemli bir yeri vardır. Coğrafya bilgisi ile öğrenci, ülkesinin büyüklüğünü, doğal kaynaklarını, ekonomik gücünü, ulaşım durumunu, sanayi alanlarını ve dağılışlarını vb. özelliklerini bilir. Bu da ülke meselelerini daha iyi anlama ve çözümüne katkıda bulunmaya yardım eder.

Coğrafya vatan sevgisi kazandırmaya çalışan en önemli bilimdir. Vatan sevgisi bir bütün olarak ülke coğrafyası, bireysel olarak da onun öznel ve nesnel kaynaklarında saklıdır. Örneğin nesnel kaynaklardan; dağlarını, platolarını, göllerini, bölgesel yazları, baharları ve kışlarını tanıdıkça; öznel kaynaklardan köylerini, bayındırlık eserlerini, turistik değerlerini öğrenip tanıdıkça, ülkeye yönelen sevgi duygularını şiddeti artar, boyutları genişler ve giderek bütün ülkeyi kucaklayacak şekilde tüm benliğini sarar. Bu bakımdan coğrafya ilmi, milli ve genel kültürü besleyen, destekleyen ve milletlerarası karşılaştırma yapma becerisini devlet adamlarına sağlayan, rehber bir ilimdir (Doğanay, 1999: 20).

2.1.5. Coğrafya Öğretiminin İlkeleri

Öğretmenin amaçlarına ulaşması için bazı ilkeler uygulaması gerekir. Bu çerçevede bu ilkeler Coğrafya Öğretimi içinde geçerlidir. Bu ilkeler şu şekilde sıralanabilir:

1. Öğrenene görelilik ilkesi
2. Yakından uzağa ilkesi
3. Bilinenden bilinmeyene ilkesi
4. Somuttan soyuta ilkesi
5. Açıklık ilkesi
6. Aktivite ilkesi
7. Bütünlük ilkesi
8. Güncellik ilkesi

2.1.6.Coğrafya Derslerinin Genel Hedefleri

Coğrafya eğitiminde ilköğretim ve orta öğretim basamaklarında öğrenim gören öğrencilerin bütününe içerecek hedefler, başka bir deyişle, ulaşılması gereken amaçlar şöyle sıralanabilir (Doğanay 2002: 173-174):

1. *Yakın Çevre örneklerini esas alarak, Türkiye'yi ve dünyayı, genel coğrafi özellikleri açısından tanıır (öğrenciler kastediliyor).*
2. *Çevrenin doğal ve beşeri olayları arasında neden - sonuç ilgisini kurar ve bu olayların coğrafi yeryüzündeki dağılışlarını öğrenir.*
3. *Değişik çevrelerdeki beşeri ve ekonomik faaliyetlerin, yeryüzündeki dağılışlarını, insan hayatına etkilerini, neden - sonuç ilgisi dahilinde karşılaştırmalı olarak inceler.*
4. *Farklı coğrafi çevrelerdeki değişik zenginlik kaynakları ile ülkelerin kalkınmaları arasında yakın bağlar bulunduğunu kavrar.*
5. *Ülkesinin ve yeryüzünün doğal kaynaklarını tanıır ve bunların sonsuz olmadıklarını, tutumlu kullanılmaları gerektiği bilincini geliştirir.*
6. *Çevrede ekolojik denge bozulması sorunlarına yol açan beşeri faaliyetlere karşı duyarlılık kazanır.*

7. Türkiye'nin doğal kaynaklarını, toplum değerlerini, gelenek ve göreneklerini korumanın gerekliliğine inanır.
8. Siyasal, ekonomik, kültürel ve askeri bağlarımız bulunan ülkeleri, ülkemizle karşılaştırmalar yapacak biçimde tanır.
9. Toplumsal ve bireysel ilişkilerde zaman zaman ortaya çıkan sorunların, karşılıklı iyi niyet, hoşgörü ve kişiliklere saygılı olma çerçevesinde çözümlenebileceğini kavrar.
10. Harita, resim, fotoğraf, grafik, kesit, profil, veri tablosu, şema vb. görsel malzemeyi yorumlama beceresi [becerisi] kazanır.
11. Çevresindeki doğa olaylarının, her birinin birer coğrafya olayı olduğu ve bunların oluşum nedenlerini bilimsel esaslara dayanacak biçimde kavrar.
12. Bilinmeyenleri araştırma ve öğrenme isteği oluşturur.
13. Ön yargılardan arınarak, objektif karar alma ya da verme becerisi geliştirir.
14. Doğal çevre olaylarının nedenlerini hurafelere dayandırmaz.

2.1.7. İlköğretim İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Üniteleri

2.1.7.1. İlköğretim VI. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Üniteleri

1. Yeryüzünde Yaşam
2. Ülkemizin Kaynakları
3. Ülkemiz ve Dünya

2.1.7.2. İlköğretim VII. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Üniteleri

1. Ülkemizde Nüfus
2. Ekonomi ve Sosyal Hayat
3. Ülkeler arası Köprüler

2.2. Eğitim ve Teknoloji İlişkisi

2.2.1. Teknoloji

Türk akademisyenler tarafından yapılan teknoloji tanımlarına baktığımızda;

Nevzat Yiğit'e göre “teknoloji, bilimsel çalışmaların ürünleri ile gerçek hayattaki sorunların çözülmesidir (Yiğit ve diğ., 2005: 3).”

N.Fidan'a göre ise “teknoloji, en yalın anlamıyla kuramsal bilgilerin ve bilimsel yasaların uygulamaya dönüştürülmesi işidir (Sönmez, 1997: 183). “

Görüldüğü gibi birçok tanım yapılmasına karşın genel anlamda teknolojinin bilimsel yollarla elde edilen verilerin, insan hayatını kolaylaştırmak, insanoğlunun sorunlarını çözmek vb. maksatlarla hayata uygulanması işidir diyebiliriz.

Eğitim açısından teknolojinin işlevi, alandaki uygulamaların gelişmesi ve etkililik kazanması için destekleme ve yeni hizmet olanakları sağlamaktır. Gerçekten de bakıldığında teknolojinin hem yeni ihtiyaçlar doğurduğunu hem de yeni olanaklar sağladığını görmekteyiz (Alkan, 1989: 124).

İlköğretimdeki öğrencilerin iyi okuyamadıkları, ortaöğretimde iyi yazamadıkları, yüksek öğretimdeki öğrencilerin iyi düşünemedikleri, öğretmenlerin öğretme konusundaki zafiyetleri olduğu şeklindeki ifade ve serzenişleri eğitimde istenilen amaçlara ulaşamadığının bir ifadesi olarak kabul edecek olursak, sorumuzun cevabı hala bu konuda eksiklerimiz olduğu yönünde olacaktır (Yiğit ve diğ., 2005: 3).

Eğitim - öğretimde teknolojiden nasıl yararlanılabileceği ve bu teknolojilerin eğitim - öğretim kurumlarında nasıl kullanılabileceği hususları, her geçen gün değerlendirilerek geliştirilmesi lüzumlu bir gerçektir.

2.2.2. Eğitim Teknolojisi

“Eğitim teknolojisi, geniş anlamıyla, öğretme ve öğrenmeyi teşvik etmek, kolaylaştırmak ve öğrenciyi güdüleme amacını güden, araç- gereçler ile belirli öğretme - öğrenme sistemlerine göre hazırlanmış programların denenmesi ve geliştirilmesine ilişkin tüm süreç, tasarım ve yöntemleri kapsar” (Koşar ve diğ. , 2001: 6).

Günümüz toplumu, tarihte bilinen diğer tüm toplumlardan çok daha ileri ve gelişmiş bir teknolojiye ve olanaklara sahiptir. Bu olanakları kullanarak eğitime de bilimsel ve teknolojik bir nitelik kazandırma gereği ortadadır. Modern eğitim politikaları, planları, programları, yöntemleri ve yönetimi, bilimsel esaslara dayanmadığı, uygulamalarında teknolojik olanaklardan faydalanılmadığı müddetçe günümüz toplumuna ve fertlerine ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde gerekli yanıtları veremez (MEB 2002: 5).

2.2.3. Öğretim Teknolojisi

Commission on Instructional Technology, öğretim teknolojilerinin tanımını şu iki şekilde yapmaktadır:

a. Öğretim Teknolojisi; iletişim devrimi ile birlikte şekillenen medyanın, öğretmen, kitap, yazı tahtası ile beraber öğretimsel amaçlar için kullanılmaya başlamasıdır.

b. Öğretim Teknolojisi; Belirlenmiş hedefler uyarınca, daha etkili bir öğretim elde etmek için, öğrenme ve iletişim konusundaki araştırmaların ve ayrıca insan kaynakları ve diğer kaynakların beraber kullanılmasıyla tüm öğrenme/öğretme sürecinin sistematik bir yaklaşımla tasarlanması, uygulanması ve değerlendirilmesidir (Gentr 2006).

Türk bilim adamları ise öğretim teknolojisini şu şekillerde tanımlamaktadır:

Uşun öğretim teknolojisini; öğretimle ilgili kuramların en etken ve olumlu uygulamalara dönüştürülmesi için personel, araç, gereç, süreç ve yöntemlerden oluşturulmuş bir sistemler bütünüdür, şeklinde ifade ederken;

S. Bayram ise öğretim teknolojisini; eğitim işlevinin yapıldığı bütün alanlarda öğretme ve öğrenme ile ilgili olarak karşılaşılan tüm problemleri ve işlevleri içeren bir kavram olarak tanımlamaktadır (Bayram 1999: 16).

Görüldüğü üzere öğretim teknolojisi ve eğitim teknolojisi kavramları birbirinin yerini alabilecek şekilde olsa da öğretim teknolojilerini eğitim teknolojilerinden farklı düşünmek ve uygulamak zorunluluğu vardır. Buna göre öğretim teknolojisi; öğrenme -

öğretme ortamının en etkin şekilde düzenlenmesi için gösterilen sistematik ve planlı etkinlikler bütünü olarak ifade edilebilir.

Öğretim teknolojilerinin öğrenme ortamında olumlu bir şekilde kullanılabilmesi için ise, aşağıdaki aşamaların takip edilmesi gerekir:

A. Tasarlama

1. Öğretimsel sistemlerin tasarımı
2. Mesaj Tasarımı
3. Öğretim stratejileri
4. Öğrencinin özellikleri

B. Geliştirme

1. Yazılı teknolojiler
2. Görsel - işitsel teknolojiler
3. Bilgisayar tabanlı teknolojiler
4. Kaynaştırılmış teknolojiler

C. Kullanma

1. Medya kullanımı
2. Yeniliğin yaygınlaştırılması
3. Uygulama ve kurumsallaştırma
4. Politika ve düzenlemeler

D. Yönetim

1. Proje yönetimi
2. Kaynak yönetimi
3. Dağıtım sisteminin yönetimi

4. Bilgi yönetimi

E. Değerlendirme

1. Problem analizi

2. Kriter dayanaklı ölçme

3. Sürece yönelik (formative) değerlendirme

4. Ürüne yönelik (summative) değerlendirme (Şahin ve Yıldırım, 1999:4-6).

2.2.4. Öğretimde Materyal (Araç-Gereç) Kavramı

Araç – gereç; malzeme, materyal veya öğretim materyali manalarında kullanılmaktadır. Öğretim materyalleri veya materyaller veya araç - gereçler, en genel anlamıyla öğretim faaliyetlerinin etkinliğini arttırarak, daha üst düzeyde, kaliteli ve verimli bir öğrenmenin gerçekleşmesine yardımcı olmak için kullanılan her türlü malzeme olarak tanımlanabilir. Kitap, bilgisayar, model, tepegöz saydamı örnek olarak verilebilir. Bununla birlikte araç ve gereç temelde birbirinden farklı anlamlar taşımaktadır. Öğretim amaçlı olarak araç, kısa zamanda tüketilmeyen, gereç ise tam tersi olarak tüketilebilen nesnelere verilen isimlerdir. Bu açıklamaya göre örnek verecek olursak, yazı tahtası araç, tebeşir gereç olarak veya bilgisayar araç, disket gereç olarak ifade edilebilir (Yiğit ve diğ., 2005: 55).

2.2.5. Materyal Kullanımının Öğretimdeki Yeri ve Önemi

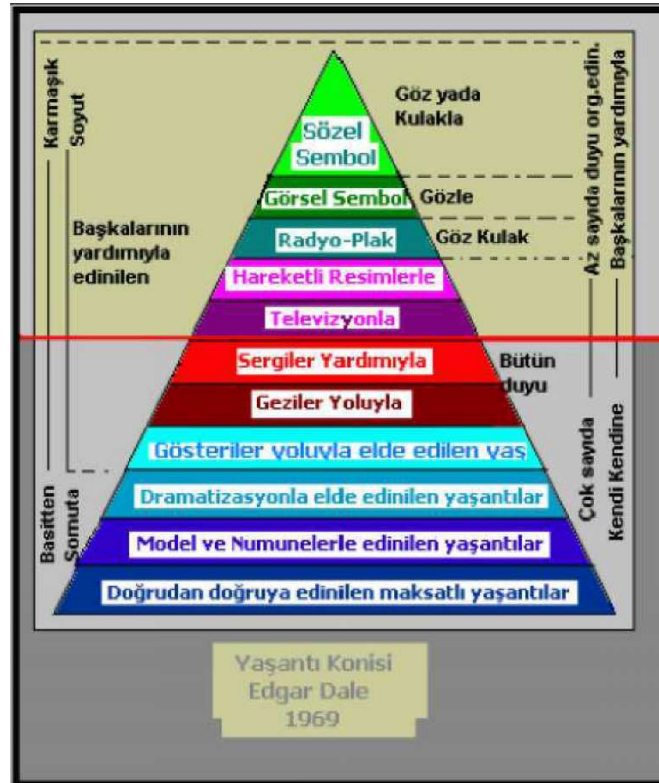
Gelişen ve değişen dünyamızda öğretmenlerimizin öğrenme ortamını etkin kılmak ve 21. yüzyıl bireylerini yetiştirebilmek için gösterdikleri uğraşta, öğretim teknolojilerinin ve öğretim materyallerinin yeri ve önemi tartışılmaz bir gerçektir. Hızla değişen ve gelişen dünyada bireylerin bilgiyi tek bir kaynaktan almaları ve ezberlemeleri beklenmemekte, bilgiye ulaşma yollarını bilen, bunları kullanabilen ve karşılaştığı sorunlar karşısında bilgiyi kullanarak çözüm yöntemlerini oluşturabilen bireylerin yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Bireylerin bu özellikleri kazanmalarında, öğretmenlerin etkin ve etkileşimli öğrenme ortamlarını tasarlamalarında, öğretim teknolojileri ilkelerine uygun olarak hazırlanmış öğretim materyallerinin kullanımı ayrı bir önem taşımaktadır (Şahin ve Yıldırım, 1999:1).

Öğrenme-öğretme sürecinde araç-gereçler genelde öğretimi desteklemek amacıyla kullanılır. İyi tasarlanmış öğretim araç-gereçleri öğretim sürecini zenginleştirir, öğrenmeyi artırır (Yalın, 2002:82).

Edgar Dale tarafından 1969 yılında yapılan bir çalışmada duyu organları ile öğrenme arasındaki ilişki incelenmiş ve Dale ulaştığı sonuçlar çerçevesinde herkes tarafından “*Dale'in Yaşantı Konisi*” ismiyle bildiği koni şeklinde bir tablo hazırlamıştır. Bu çalışmadan çıkarılan dört temel sonuç vardır. Bunlar;

- Öğrenme işlemine katılan duyu organlarımızın sayısı ne kadar fazla ise, o kadar iyi öğrenir ve öğrenmelerimiz o kadar kalıcı olur.
- En iyi öğrendiğimiz şeyler, kendi kendimize yaparak öğrendiğimiz şeylerdir.
- En iyi öğretim somuttan soyuta ve basitten karmaşığa doğru gidilendir.
- Birey kendi kendine başkalarının yardımıyla öğrendiğinden daha çok ve iyi öğrenir (Çallı ve diğ. 2006).

Şekil-1: Edgar Dale'in Yaşantı Konisi (Çallı ve diğ. 2006)

Bütün bunlardan anlaşılacağı üzere sınıf ortamında öğrencilerin öğrendiklerini daha iyi hatırlayabilmeleri için çok ortamlı öğrenme durumlarının düzenlenmesi önem taşımaktadır. Sınıf içinde göze, kulağa hitap eden araçlar yardımcı olmaktadır. Bir öğrenme etkinliği ne kadar çok duyu organına hitap ederse öğrenme olayı da o kadar kalıcı, unutmaya da geç olmaktadır. Öğretim materyalleri de bu bulgular göz önüne alınarak hazırlanmalı ve etkili bir şekilde kullanılmalıdır.

2.2.6. Materyal Kullanmanın Öğretime Sağladığı Faydalar

Milli Eğitim Bakanlığı'nın okullardaki eğitim araç ve gereçleri konusunda yaptırdığı bir araştırmanın neticesinde ilköğretimdeki öğretmenlerin hemen hemen yarısının, hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinde materyal kullanmadıkları görülmüştür. Öte yandan, araç ve gereç kullanılan sınıflarda öğrencilerin çok daha iyi öğrendikleri de açıkça anlaşılmıştır. Bunun nedeni de öğrencilerin araç - gereçler vasıtasıyla somut yaşantılarıyla öğrenmelerini geliştirmeleridir (Barth ve Demirtaş, 1997: 61).

Öğretim faaliyetlerinde araç - gereç kullanmanın öğretime bunun gibi daha birçok faydası vardır. Bu faydalar aşağıda maddeler halinde sınıflandırılmıştır:

- Öğrenme Ortamı Sağlama
- Farklı Öğrenme İhtiyaçlarını Karşılama
- Dikkati Çekme
- Hatırlamayı Kolaylaştırma
- Soyut Durumları Somutlaştırma
- Zamandan Tasarruf Sağlama
- Güvenli Gözlem Yapma
- İçeriği Tutarlı Bir Şekilde Sunma
- Tekrar Tekrar Kullanabilme
- İçeriği Basitleştirme

2.2.7. Öğretim Materyali Hazırlama İlkeleri

Öğretim materyallerinin etkililiği geliştirilmesi belirli görsel tasarım ilke ve öğelerinin doğru kullanımı ile ilgilidir. Öğretim materyallerinin hazırlanmasındaki ilkeler, materyalin türüne bağlı olarak değiştiği halde, her türlü materyalin geliştirilmesinde göz önünde tutulacak temel ilkeler şunlardır (Şahin ve Yıldırım, 1999: 27-31):

1. Öğretim materyali basit sade ve anlaşılabilir olmalıdır.
2. Öğretim materyali, dersin hedef ve amaçlarına uygun seçilmeli ve hazırlanmalıdır.
3. Öğretim materyali, dersin konusunu oluşturan bütün bilgiler ile değil, önemli ve özet bilgilerle donatılmalıdır.
4. Öğretim materyalindeki kullanılacak görsel özellikler (resim, grafik, renk, vb.) materyalin önemli noktalarını vurgulamak amacıyla kullanılmalı, aşırı kullanımdan kaçınılmalıdır.
5. Öğretim materyalinde kullanılan yazılı metinler ve görsel-ışitsel öğeler öğrencinin pedagojik özelliklerine uygun olmalı ve öğrencinin gerçek hayatıyla tutarlılık göstermelidir.
6. Öğretim materyali, öğrenciye alıştırmaya ve uygulama imkânı sağlamalıdır.
7. Öğretim materyalleri mümkün olduğunca gerçek hayatı yansıtmalıdır.
8. Öğretim materyali her öğrencinin erişimine ve kullanımına açık olmalıdır.
9. Materyaller sadece öğretmenin rahatlıkla kullanabildiği türden değil öğrencilerin de kullanabileceği düzeyde basit olmalıdır.
10. Zaman içinde tekrar kullanılacak materyaller dayanıklı hazırlanmalı, bir defalık kullanımlarda zarar görmemelidir.

Her öğrenci aynı konuyu aynı sürede ve şekilde anlayamaz. Bazı öğrenciler, konuyu anlayabilmek için daha fazla örneğe ve tekrara ihtiyaç duyabilirler. Bu yüzden,

öğretim materyalleri öğrencinin ihtiyacına paralel olarak farklı zamanlarda ve sürelerde kullanılabilir özellikte olmalıdır. Yani tekrar kullanımlara müsait olmalıdır. Bu da öğretmene zaman, enerji ve maddi bakımdan tasarruf imkânı sağlar.

2.2.8. Öğretimde Materyal Kullanırken Uyulması Gereken Basamaklar

Genel olarak ifade edilecek olursa öğretim faaliyetleri esnasında materyal kullanırken uyulması gereken üç basamak vardır. Bunları maddeler halinde sıralayacak olursak:

A. Hazırlık basamağı

a. Araç - gereç seçimi;

1. Konuya uygunluğu
2. Seviyeye uygunluğu
3. Kullanma ortamına uygunluğu
4. Öğrencinin mi, yoksa öğretmenin mi kullanacağı

b. Hangi metot ve teknikle uygulanacağı

1. Ses mi, yoksa şekil mi önemli olacak?
 - a. Bilişsel amaç ve davranışlara mı ulaştıracak?
 - b. Duyuşsal amaç ve davranışlar mı kazandıracak?
 - c. Bir beceri mi kazandıracak?
 - d. Hangi duyu organı ya da organlarını etkileyecek?
 - e. Araç ne zaman ve ne kadar süreyle kullanılacak?

B. Kullanım Basamağı

- a. Aracı kim kullanacaksa nasıl kullanacak?
- b. Aracın hitap ettiği konu hakkında sınıfa ön bilgi verilecek mi?

c. Öğrencilerin araçtaki konunun hangi kısımlarına dikkat etmesi gerektiğinin açıklanması

ç. Tartışma ve pekiştirme sorularının tahtaya yazdırılması

d. Öğretmenin nasıl hareket edeceğinin ve görevinin ne olacağının açıklanması

e. Öğrencilerin büyük grup halinde izlemeleri yada çalışmalarını mümkün değilse küçük gruplara bölünmesi

f. Bir araç kullanırken, bu aracın vereceği mesajı açıklayarak yardımcı araçların öğrencilerin kullanımına sunulması.

g. Araç planına göre sürecin izlenmesi

C. Aracın Kullanımından Sonra

a. Bir öğrenciye aracın kapsadığı içeriğin açıklanması

b. Bir başka öğrenciye, ders kitabındaki konuyla araçta geçen konunun ayrıntılarının buldurulması.

c. Öğretmenin tahtaya önceden yazılan tartışma ve hazırlık sorularını sınıfa yönelterek tartışmaya açması.

Ç. Önceden hazırlanan ve sadece işlenen konuyu hedef alan ve çoğunlukla tamamlamalı (boşluk doldurmalı) türden hazırlanmış bir mini testin sınıfa uygulanması, nelerin kavrandığı ve nelerin kavranamadığının saptanması. Aracın etki derecesinin bulunması (Meydan 2001: 28-29).

2.2.9. Materyallerle Desteklenen Öğretimde Çıkması Olası Sakıncalar

Araç - gereçlerle desteklenen öğretim faaliyetlerinin birçok faydası bulunmakla beraber öğretim faaliyetlerinde araç - gereç kullanılması bazı sakıncalar da doğurabilir. Ortaya çıkabilecek problemler şu şekilde sıralanabilir (Yiğit ve diğ., 2005: 97):

1. Öğrencilerin düşüncelerini azaltabilir

2. Aracın temini pahalı olabilir

3. Zaman ve hazırlık yeterli olmayabilir

2.3. Sosyal Bilgiler Derslerinde Kullanılabilecek Materyallerin Sınıflandırılması

2.3.1. Basılı Araç-Gereçler

Basılı eğitim araçları denildiğinde akla ilk gelen araçlar kitaplardır. İnsanların fikir, kültür, sanat ve iş alanlarındaki çalışmalarını kuşaklara tanıtan ve sunan bir materyaldir. Ders kitapları, sözlükler, ansiklopediler, romanlar vb. kitap türlerinden ilk akla gelenlerdir. Kitapların haricinde ki basılı materyallere örnek olarak ise; dergiler, gazeteler ve broşürler yine ilk akla gelenlerdir (Meydan 2001: 37).

Yazılı materyaller eğitim ortamında en yaygın kullanılan materyal türüdür. Bunun en önemli nedeni yazılı materyallerin en kolay ulaşılabilen ve öğretim ortamına rahatça taşınabilen materyaller olmasıdır. Ayrıca yazılı materyaller maliyet açısından ucuz olan ve kolaylıkla da çoğaltılabilen materyallerdir (Şahin ve Yıldırım, 1999: 21).

2.3.1.1. Ders Kitapları

Ders kitapları öğretim amacıyla kullanılan temel kaynaklardır. Bir derste ki, bilgilerin öğrenciye aktarımı sürecinde öğrencinin yaş ve bilgi seviyesine uygun, öğretim programları esas alınarak hazırlanmış basılı eğitim araçları olan ders kitapları en yaygın öğretim materyalleridir.

Birçok öğretmen dersin amaçlarını, öğrencilere uygulanacak testleri, öğretim stratejilerini, ödevleri vb. kullanılan ders kitaplarına göre belirlemektedir. Bu durum ders kitaplarının önemini daha da arttırmaktadır (Kılıç ve diğ., 2002: 19).

İyi bir ders kitabının taşınması gereken bazı nitelikler vardır. Bunlar aşağıda sıralanmıştır:

a. Biçim Yönünden

1. Fazla parlak olmayan sağlam kâğıttan yapılmış olmalıdır.

2. Ders kitabının sayfa düzeni, harflerin büyüklüğü, satır ve harf aralıkları yaşa itibariyle öğrenciye uygun olmalıdır.

3. Ders kitabı ilgi çekici olmalıdır. Ders kitabının ilgi çekici olmasından kasıt, kitapta uygun resimlerin yer alması ve anlatımın çocuğun anlayabileceği şekilde olmasıdır.

4. Ders kitabının düzenlenişi, öğrenmeyi sağlayacak biçimde olmalıdır. Öğretilmek istenen bilginin özü her paragrafta başında verilmeli, sonra örneklerle derinliğine inilmelidir.

b. Ders Kitabının Konusu (İçeriği) Yönünden

1. Ders kitabı eğitim amaçlarının gerçekleşmesine yardımcı olmalıdır.
2. Ders kitabı öğretim programına uygun olmalıdır.
3. İyi bir ders kitabı doğru bilgi vermelidir.
4. Her ders kitabının kendine göre bir üslubu vardır.

Bu yüzden tek ders kitabı yerine birden fazla ders kitabı kullanmak gerekir. Bu küçük yaştaki öğrenciler için sıkıntı çıkartacağından yüksek okullara daha uygun bir yöntem olacaktır (Meydan 2001: 39).

Sosyal Bilgiler dersinin coğrafya konularının öğretiminde en temel materyallerden olan ders kitapları eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek üzere öğrencinin öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden öğretim materyallerinden biridir (Yanpar Şahin, 2004: 303).

Bütün bunların yanında ders kitapları sürekli güncellenmeli ve içerisinde eksik ve çelişkili bilgiler yer almamalıdır.

2.3.1.2. Yardımcı Kitaplar

Yardımcı kitaplar öğrencilerin konularda anlamakta zorlandığı yerde faydalıdır fakat bunun yanında öğrencilerin kendi başlarına çalışarak sonuca ulaşmasını engellemek gibi bir sakıncası söz konusu olabilir (Meydan 2001: 40).

Bu sakıncalardan uzak bir ders kitabı öğretimi destekleyici bir rol oynamaktadır.

2.3.2. Görsel Araç - Gereçler

2.3.2.1. Yazı Tahtası

Geleneksel sınıf ortamında her öğretmenin en çok kullandığı araçtır. Tahta üzerinde tebeşirle çizilen şekil, resim ve diyagramlar öğrenmeyi somutlaştırmak için çok sık kullanılan görsel öğretim yoludur (Halis 2002: 52).

2.3.2.2. Pazen Tahta

Yazı tahtasının haricinde sınıflarda pazen tahta da en çok kullanılan araçlar arasında yer alır. Bir tabaka karton ya da aynı büyüklükte bir tahta üzerine pazen ya da bir tür kumaşın geçirilmesi şeklinde yapılır. Yazı tahtasının yanında uygun bir yere konulabilir (Halis 2002: 53).

2.3.2.3. Manyetik Tahta

Son zamanlarda kara tahta ve pazen tahtanın yanı sıra manyetik tahta ya da mıknatıslı tahta da, sınıflarda kullanılmaya başlanmıştır. Kullanılacak resim, yazı ve grafiklerin arkasına mıknatıs takılarak kullanılabilir.

Piyasada duvara monte edilebilen çelik emaye manyetik beyaz yazı tahtaları bulunmaktadır. Bu tahtalar:

- Yazı tahtası kalemleri ile rahat ve kolay yazılabilecek yazma yüzeyine sahiptir.
- Kolay silinebilir, silindiğinde iz yapmaz.
- Manyetiktir; küçük mıknatıslar kullanarak üzerine kağıt vb. ince malzemeler tutturulabilir (Halis 2002: 53).

2.3.2.4. Bülten Tahtaları

Bülten tahtaları sınıf içinde veya sınıf dışında okula ya da sınıfa ait genel duyurular için kullanılan araçlardır.

Bülten tahtaları şu üç amaca hizmet etmektedir;

Sınıfı ve okulu dekore etme: Bülten tahtaları genelde sınıf ve okulu dekore etmek maksatlı kullanılır ve ortama hareketlilik getirir.

Öğrenciler motive etme: Öğrencilerin çalışmalarını sergilemek için kullanıldığında öğrencileri motive etmektedir. Öğrencinin çalışmalarını diğer öğrencilerin görmesini sağlayarak öğrenci çalışmaları pekiştirilmiş olur.

Öğretme: Yeni konuların belli bir şekilde ele alınarak bülten tahtalarında sergilemek öğretmeye yönelik bir faaliyet olacaktır. Veya derslerin özetleri de yine öğretme maksatlı olarak bülten tahtalarında sunulabilir (Halis 2002: 54–55).

2.3.2.5. Grafikler

Grafik terimi farklı şekillerde ifade edilebilir:

- Çizimle ifade edilen şekillerden biri olup, veri tablolarının görsel anlatımıdır.
- Sayıları (sayısal verileri), çizgilerle ifade eden sistem (dizge).
- Bir olgunun, gelişme değişmesini gösteren, ya da ikiden fazla olgu arasında karşılaştırmalar yapmaya yarayan, çizgilerle ifade edilmiş şekil.
- Bir şeyi, çizgilerle ifade etme (gösterme).
- Bir şeyi çizerek anlatma.
- Çizimle ifade şekillerinden biridir.
- Olayların resim ya da çizgilerle ifade edilmesi yöntemine grafik denir (Doğanay 2002: 251).

Coğrafi olayları ifade edebilmek ve bir sonuca varabilmek için çoğu kez rakamlardan faydalanmak gerekir. Bu rakamlara biz “veri” adını vermekteyiz. Verileri coğrafyanın tüm konularında görebilmekteyiz. Ayrıca verileri tasnif etmenin ve kolayca anlaşılır hale getirmenin yollarından biri de grafiklerle ifade etmektir. Grafikler, bir dizi verilerin bazı kurallara uyularak geometrik şekil haline getirilmesi ile oluşturulur (Güngördü, 2002: 3).

Her alanda olduğu gibi coğrafyada da geniş bir kullanım alanına sahip olan grafikler, eğitim-öğretimde büyük yararları bulunmaktadır. Bu yararlar şunlardır:

1. Sayısal verilerin daha kolay anlaşılıp yorumlanmasını, anlaşılmasını, algılanmasını ve uzun süre hatırdta kalmasını sağlayarak öğrenmeyi kolaylaştırır.

2. Sayılara göre hitap eden görsel bir özellik sağlayarak sayısal verileri görselleştirir. Böylece öğrenmeyi zevkli hale getirir. Veriler arasındaki ilişkilerin kavranmasını ve daha kolay akılda kalmasını sağlar.

3. Sayısal verilere, görsel ve şekilsel bir özellik kazandırır. Bunlar arasında karşılaştırmalar yapmayı, verilerdeki artış ve azalışların izlenmesini kolaylaştırır.

4. Sayısal verileri görselleştirerek fazla kelime kalabalığına ihtiyaç duyulmadan konunun daha sade ve direkt olarak anlatılmasını dolayısıyla fazla alan kaplamamasını sağlar.

5. Ele alınan konuya çekicilik kazandırarak konuya daha yakın ilgi gösterilmesini sağlar.

Grafikler bizi analitik düşünceye ve daha derin araştırma yapmaya zorlar. Merkezi Eğilim Ölçüleri ile Dağılım Ölçülerinin değerlerini grafikler üzerinde tespit etmek kolaydır. Sayı tabloları halinde iken görünmeyen hatalar, grafikler vasıtasıyla daha kolay ortaya çıkar. Coğrafi olaylar arasında uygunluk olup olmadığını mukayese etmemize yarar. Elde mevcut sayılara dayanılarak çizilen bir grafik ile bilinmeyen dönemlere ait sayıların anormal değerleri hesaplanarak yani interpolasyon yapılarak, olayla ilgili noksan bilgileri tamamlamaya yarar (Güngördü, 2002: 90).

Grafikler ayrıca görsel olarak da ilgi çekicidir. Bar, sütun, resim, dilim ve çizgi olmak üzere beş ana grafik türü vardır. Bar, resim ve dilim grafikleri “ne kadar” olduğunu, çizgi ya da yüzey grafikleri de “eğilimler ve dalgalanmaları” gösterir. Sütun grafikleri ise “karşılaştırmalarda” kullanılır.

Çizgi grafikler yatay, dik ve eğri şeklinde olur. Genel eğilim ve dalgalanmalar yani değişim veya iniş çıkış hareketlerinin izlenmesi bakımından sütun grafiğine göre

daha etkilidir. Fakat çizgi grafiğinde değerler arasında karşılaştırma yapmak sütun grafiğine göre daha zordur.

Çizgi grafikleri gibi sütun grafikleri de gerek çizilmelerindeki kolaylık, gerekse iyi bir görünüm sağlamaları nedeniyle oldukça sık kullanılır. Verilmesi amaçlanan bilginin çok açık bir şekilde yansıdığı bu grafiklerde, grafiği yorumlamak ve elemanlar arasındaki karşılaştırmaları yapmak da kolay olmaktadır.

Bölünmüş daireler ya da “daire diyagramları”, çizgi ve sütun grafikleri gibi çok sık rastlanan istatistiksel diyagramlardandır. Çok çeşitli amaçlarla çizilebilmeleri yanında, iyi bir görünüm sağladıkları için de üstünlüğe sahiptir.

Sayısal değerlerin, basit resimler veya çizimler ile gösterildiği grafiklerdir. Sütun grafik ve çubuk grafiklerdeki çubuk ve sütunlar, eğer resim veya basit çizimler ile ifade edilirse resimli grafik oluşur. Kolay anlaşılabilmesi için her bir sembolün hangi miktarı ifade ettiği ve toplam miktar açık bir şekilde yazılmalıdır.

2.3.2.6. Diyagramlar

Herhangi bir olayın verilerindeki değişmeyi, değişimin farklı aşamalarını gösteren grafik yöntem olarak tanımlanabilir. İstatistiksel verilerde sık kullanılır. Diyagramlar oluşturulurken daha önceden hesaplanmış, ya da gözlenmiş verilerin, görsel şekiller durumuna getirilmeleri şeklinde bir teknik uygulanır. Benzer bir işlev gören grafiklerle aralarındaki en büyük fark diyagramların birkaç olayı birden bir arada göstermeleridir (Doğanay, 2002: 264).

2.3.2.7. Fotoğraflar ve Resimler

Görsel araçların en çok kullanılanları resimlerdir diyebiliriz. Ders kitapları ve yardımcı ders kitaplarındaki, ansiklopedilerdeki ve öteki basılı araçlardaki fotoğraflar okumayı ilginç ve zevkli bir hale getirir aynı zamanda anlaşılması güç terimlerin daha kolay anlaşılmasını sağlar. İyi seçilmiş, konuya uygun ve planlı olarak kullanılan resimler öğretim faaliyeti esnasında birçok amacın gerçekleştirilmesine imkân hazırlayacaktır (Meydan, 2001: 50).

Öğrencilerin konuları anlamasına, yorumlamasına ve konular arasındaki ilişkileri görmesine yardımcı olan fotoğraflar ile sözel olarak anlatılması zor olan konular öğrencilere kolayca anlatılabilir.

Resim setleri aşamalı olan olayların ve durumların, her aşamasının resimleştirilerek sırasıyla bir set olarak hazırlanması şeklinde meydana gelir. Örneğin; bir çiftçinin ürün elde etme aşamaları. Her bir resimle bir durum gösterilir.

Resim setleri hazırlarken resimlerin basit, açık ve anlaşılır olmasına renklerin uyumuna ve sadeliğine, öğrencilerin gelişim seviyesine uygunluğuna ve aşamalılık özelliği taşımasına dikkat edilmelidir. Resimlerin çok mükemmel olması gerekmez. Sade olması ve mesajı anlamlı bir şekilde vermesi yeterlidir (Şahin ve Yıldırım, 1999: 43).

2.3.2.8. Gerçek Nesnelere ve Modeller

Gerçek hayattan alınmış nesnelere ya da modellerin öğretim amaçlı olarak kullanılması, öğrencilerin gerçek dünyayı anlamaları konusunda oldukça etkili bir yöntemdir. Öğrencilerin sınıf içinde gerçek nesnelere ve modeller üzerinde çalışması, onların motivasyonunu arttırdığı gibi öğrenmeyi de etkili hale getirebilmektedir. Örneğin:

Sosyal bilgiler dersinde, bir bürokratin görevlerini kitaptan okumak yerine o görevliyi sınıfa davet ederek, öğrencinin konu olan kişiyle birebir iletişim kurmaları öğrenciler için unutulmaz bir deneyim olacaktır. Bunun yanında kazanılması hedeflenen bilgilerin en verimli şekilde öğrenciye aktarılmasını da sağlayacaktır (Halis, 2002: 60).

2.3.2.9. Haritalar ve Atlaslar

Harita, yeryüzünün tamamı veya bir bölümündeki çeşitli olay ve olguların bir ölçek dâhilinde küçültülerek düzlem üzerine aktarılmasıyla oluşturulur. Harita üzerine aktarılan veriler, yeryüzünün bir parçası veya tamamı değil, onun üzerindeki olay veya olgulardır. Bu olaylar veya olgular; yeryüzü şekilleri, akarsular, göller, ormanlar, çöller, nüfus, tarım alanları, deniz akıntıları gibi coğrafi özelliklerdir.

Haritalar kullanılış ve hazırlanış amacına göre temelde iki gruba ayrılabilir.

Genel Haritalar: Bu gruba dâhil olan haritaları, fiziki, beşeri ve ekonomik haritalar, duvar haritaları, siyasi haritalar, jeoloji haritaları, deniz haritaları, uçuş haritaları vb. olarak sıralayabiliriz. İlk ve ortaöğretimde öğrencilere coğrafya dersleri ve konularıyla kazandırılması amaçlanan coğrafya biliminin genel formasyonudur. Bunu kazandırmada diğer araç ve gereçlerin yanında genel haritaların önemi çok büyüktür.

Özel Haritalar: Belli bir amaca yönelik olan haritalardır. Bu gruba dahil olan haritaları, jeomorfoloji, iklimik, morfografya, hidrografya, nüfus, yerleşme, toprak, zirai faaliyet, yer altı zenginlikleri, turizm, sanayi vb. olarak sıralayabiliriz (Güngördü, 2002: 123-124).

Haritaların Yararları:

1. Değişik yerler arasındaki uzaklığı bulmada yardımcı olurlar.
2. Bölgeler arası ve kıtalararası ilişkileri, çeşitli çoklukları karşılaştırmada harita öğretmenin en büyük yardımcısıdır.
3. Öğrencilere yapılacak bir gezide izlenecek güzergâhın belirlenmesinde önemli bir araçtır..
4. Haritalar, ünite metodunda vazgeçilmez ders araçlarıdır (Meydan, 2001:52).

Öğrenciler dünyayı öğrenmek için haritaları kullanmak zorundadır. Haritalar kolay kullanım ortamı olması için, sınıfta en öne ve yan duvarlara yerleştirilmelidir. Haritalar sosyal bilgiler dersinin verileceği laboratuvarların, salonların etkin bir parçası olmalıdır (YÖK, 1997: 13).

Coğrafya Atlası çeşitli coğrafi olayları ifade eden haritaların bir araya gelmesinden müteşekkildir. Kısaca atlasa haritalar topluluğu da diyebiliriz. Atlaslar, içerisinde topladığı haritaların, şekillerin veya fotoğrafların yapılış amaçlarına göre çeşitli isimler alırlar. En çok kullanılan ve gerçekte atlas kelimesiyle özdeşleşen, coğrafi konuları ihtiva eden haritaların meydana getirdiği Coğrafya Atlasları'dır. Coğrafya Atlas'ları; orta öğretimde olduğu gibi üniversitede coğrafya öğretiminin temel öğretim araçlarındandır. Bu aracın duvar haritalarına göre hem kullanımının rahat hem de taşınabilirliğinin kolay olması yüzünden tercih sebebidir. Öğrencinin coğrafya

alanındaki bütün konuları ihtiva eden haritaların, bir araya toplanarak öğrencinin çalışmasına imkân verir. Bununla öğrenci hem görme hem de duyma duyusunu kullandığı için öğrenme daha fazla olacaktır. Atlas en iyi bir görsel öğretim aracıdır (Güngördü, 1999:134-135).

2.3.2.10. Küre

Coğrafya konularının öğretiminde kullanılan başlıca materyallerden biri olan küre dünyanın milyonlarca kez küçültülmüş bir modeli anlamına gelir. Bugün okullarda kullanılan küreler fiziki ve siyasi küre olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu kürelerin ortak yönü, dünyanın güneş karşısındaki konumu dikkate alınarak hazırlanmış olmasıdır.

Coğrafya öğretiminde kullanılan küre sayesinde öğrenciler dünyanın kendi eksenini etrafındaki hareketi sırasında ekvatordaki dönüş hızının kutuplarda hızlı olduğunu daha kolay anlar. Yine dünyanın yıllık hareketi sırasında eksen eğikliğinin hiç değişmediğini kolaylıkla kavrar. Ayrıca meridyen, paralel kavramlarını anlatmakta yine küreden istifade edilir. Bunların dışında kara ve denizlerin dağılışını, birbirlerine uzaklıklarını ve şekillerini, gerçeğe yakın olarak fakat küçültülmüş bir halde küre üzerinde görebiliriz. Küre üzerinde bu dağılışı haritada daha iyi görme sebebimiz ise kürenin alan, açı ve uzaklığı koruyabilmesinden kaynaklanmaktadır (Güngördü, 1999:131).

Eğer küre olmasa öğretmen konu ile ilgili şekilleri veya somut kavramları yetenekleri ölçüsünde anlatmaya çalışacaktır. Fakat bu oldukça güç ve öğrenciler açısından da zor olacaktır. Söz konusu kavram ve ifadelerin anlatımında küre kullanmak bu sıkıntıyı büyük ölçüde ortadan kaldıracaktır (Güngördü, 2002: 122-123).

2.3.2.11. Üç Boyutlu Modeller ve Maketler

Bunlara örnek olarak coğrafya konuları için; kabartma haritalar, dağ, vadi, ova, göl, deniz vb. yeryüzü şekillerini, tarih konuları için ise; tarihi anıtsal eserlerin, kentlerin alçıdan, kâğıttan modelleri ve maketlerini verebiliriz. Bu tür çalışmaları öğrencilerle birlikte yaparak konuyu daha hızlı ve verimli bir şekilde öğrenmeleri

sağlanabilir. Ayrıca öğrencilerin yaptığı bu tür çalışmaların sergilenmesi de öğrenciler için güzel bir pekiştirici olacaktır (Meydan, 2001: 55).

2.3.2.12. Tepegöz Projektörü

Saydam bir materyal üzerine önceden hazırlanmış siyah-beyaz ya da renkli yazı, şekil ve grafik gibi malzemeleri ışığı geçirip ekrana büyüterek yansıtan, ders sırasında üzeri yazılıp silinebilen, saydam bir yazı tahtası gibi kullanılabilen optik bir araçtır.

Tepegöz, çok pratik bir demonstrasyon (gösteri yapma) aracıdır. Bu nedenle de karmaşık bir takım ders konuları ile ilgili görüntülerin, eğitim-öğretimi kolaylaştıracağı, sevimli duruma getireceği, derse karşı ilginin teşvik edileceği kesindir. Başta coğrafya eğitimi olmak üzere tepegöz, birçok müfredat programının işlenmesinde, yazı tahtasına karşı etkin bir seçenektir. Tepegöz kullanımı, birçok müfredat programı için öğrencilerin başarılarını yükseltir, onların tutumlarında değişikliklere yol açar (Doğanay, 2002: 196).

Saydam: Bunlara asetat da denir. Tepegöz projektörünün cam yüzeyi üzerine konan, saydam ve ışığı geçiren plastik maddedir.

Asetatların öğretim ortamına sağladığı en önemli katkı, asetat kullanımında, öğretimin etkin ve aktif olmasıdır. Tepegöz üzerinde kullanılan asetatlar aracılığıyla öğretmen, konuyla ilgili önemli kavramları vurgulayabilir, kavramlar arasındaki ilişkiyi etkin ve somut bir şekilde öğrenciye sunabilir. Asetatlarda kullanılacak renkli ve görsel açıdan zengin unsurlar öğrenilecek içeriğin öğrenci için daha anlamlı hale gelmesini ve kolay öğrenilmesini sağlar. Asetatların öğretmen tarafından kolayca hazırlanması ve tekrar tekrar kullanılabilmesi, asetatların öğrenme ortamına taşıdığı diğer bir avantajdır (Şahin ve Yıldırım, 1999: 23).

Tepegöz projektörünün en önemli avantajlarından biri, öğretmenin öğrencilere yüzü dönük olarak ders işlemesine yardımcı olmasıdır. Ayrıca öğrenciler not tutabilir ve öğretmenin öğrenci ile etkileşimi kesilmez.

2.3.2.13. Slayt Projektörü

35 mm.lik kameralarla çekilmiş renkli ya da renksiz filmlerin pozitif olarak banyo edilmiş ve kesilerek 5x5 cm.lik mukavva yada plastik çerçevelere yerleştirilmiş olanlarına slayt yada diğer ismiyle dia denir. Slayt projektörü ise adından da anlaşılacağı üzere bu slaytların perde veya benzer bir düzlem üzerine yansıtılması maksadıyla kullanılan araçtır (Halis 2002: 91).

Slaytlar öğrenmeyi çekici, zevkli bir hale getirmesi ve öğrenmeyi kolaylaştırması bakımından oldukça yararlıdır. Fakat bunun kullanımında fotoğrafçılık becerisi istemesi bu materyale olan ilgiyi azaltmaktadır.

2.3.2.14. Opak Projektörü (Episkop)

Fotoğraf, resim, kitap sayfası gibi saydam olmayan materyallerin direkt olarak perde ya da benzer bir düzlem üzerine yansıtılmasına yarayan araçlardır. Herhangi bir hazırlık gerektirmeksizin her türlü opak yani ışığı geçirmeyen malzemeyi yansıtabilir. Ayrıca slayt ve film şeritlerinin gösterilmesine de olanak sağlayan çeşitleri de vardır. Bu tür episkoplara epidiyaskop denir (Yiğit ve diğ., 2005: 120).

Episkop projektörü ucuz ve kullanımı kolaydır. Bu araçla bir ders saatinde pek çok görüntünün sınıf ortamına getirilmesi mümkün olmaktadır (Büyükkaragöz ve Çivi, 1999: 275). Fakat dersane iyice karartılmalı ve aracın aşırı ısınmasına engel olunmalıdır.

2.3.2.15. Data Show

Video projektörlerinin pahalı olmasından ötürü, onların işlevini yerine getiren ve bir tepegözle birlikte çalışan bir araçtır. Video projektörlerine kıyasla görüntü kalitesi daha düşük olmakla birlikte birçok materyalin yansıtılabilmesine olanak tanır (Demirel ve diğ., 2003: 99).

2.3.2.16. Video Projektörü

Video projektörü olarak bilinen bu projektör bir bilgisayara bağlanmak suretiyle kullanılır. Bilgisayar ekranında bulunan görüntüyü aynen perdeye ya da ekrana yansıtır (Demirel ve diğ., 2003: 99).

Kazandırılacak hedef ve davranışlar ile ilgili resimler, fotoğraflar, çizimler, krokiler, grafikler ve ilkeler yeri gelince projeksiyon makineleri ile öğrencilere sunulabilir (Sönmez, 1997: 160).

2.3.3. İşitsel Araçlar

2.3.3.1. Radyo

Radyo, öğretimde sınıf içinde yaygın olarak pek kullanılmamaktadır. Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, dersler için hazırlanmış programlar hâlihazırda mevcuttur. Bu programlar okul radyosu saatlerinde yayınlanmaktadır. Fakat yayın saatleri ders saatlerine denk düşmediği için radyo programlarından ne yazık ki yaygın şekilde faydalanılmamaktadır (Halis, 2002: 97).

2.3.3.2. Teypler ve Ses Bantları

Ders saatinde erişilmesi mümkün olmayan kişi, varlık, olgu ve olayların sesleri kaydedilerek korunabilir ve bu sesler dersliğe getirilerek öğrencilere dinletilebilir. Gerek öğrenci gerekse öğretmen açısından en kolay kullanılacak, hazırlanması en kolay materyallerden biridir (Halis, 2002: 97).

2.3.3.3. Cd ve Cd Çalarlar

Ses bantları gibi kullanılacak faydalı ve kullanışlı araçlardır. Ses bantlarından daha fazla içeriği barındırabilirler ve ses bantlarından çok daha uzun ömürlüdürler.

2.3.4. Görsel ve İşitsel Araçlar

2.3.4.1. Video

Hatırlanacağı üzere eğitim psikologlarına göre öğrenenlerin %83'ü görme, %11'i işitme duyuları ile edinilen yaşantılar yolu ile öğrenir ve zaman sabit tutulmak üzere öğrenciler hem görüp hem de işittiklerinin %50'sini hatırlamaktadırlar. Birden fazla duyu organına hitap ettiği için öğrenme daha kalıcı olmaktadır. Bu da öğrenimde verimliliği artırmakta ve öğrenme daha somut ve kalıcı olmaktadır.

Video sözcüğü görüntülerin bir televizyon ekranına yansıtılması anlamını taşımaktadır. Video makinesi bir kameradan aldığı görüntü ve sesi manyetik bant üzerinde kaydederek gerektiğinde bir alıcıya ileten bir araçtır. Taşınması ve kullanımındaki kolaylık nedeniyle derslerde tercih edilen araçlardan biridir (Güngördü, 2002: 120).

Doğrudan gözlenmesi tehlikeli veya imkânsız olan olayların önceden hazırlanmış film kayıtlarıyla öğrencilere izletilmesi bu olayların (yanardağ püskürmeleri, sel, heyelan, güneş tutulması, deprem sonuçları, çığ düşmesi vb.) gözlenme ve öğrenilmelerini kolaylaştırmaktadır.

2.3.4.2. Televizyon

Televizyon eşya, olgu ve olayların renkli ve sesli olarak görüntülenmesini sağlar.

Televizyon yeni teknolojilerin gelişmesiyle birlikte her ne kadar modası geçmiş bir araç gibi görünse de neredeyse her evde bulunan ve yaygın olarak kullanılan bir kitle iletişim aracı olması televizyonu değerli bir eğitim aracı kılmaktadır. Ayrıca ulaşma maliyetinin düşüklüğü ve kolay ulaşılabilirliği sayesinde uzaktan öğretim sistemlerinde hala önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu da televizyonun bir eğitim - öğretim aracı olarak değerini koruduğunun göstergesidir (S. Öztürk ve diğ., 2003).

Araştırmalar televizyonun uygun koşullar altında etkili bir öğretim aracı olduğunu, hemen her öğretim alanında kullanılabileceğini, alıcı uça uygun öğrenme etkinlikleri düzenlediği takdirde televizyonun etkiliğinin arttırılabileceğini göstermektedir (Alkan, 1998: 177).

Ayrıca televizyon sayesinde olaylar, gerçekleştiği biçimiyle kaydedilip izleyenlere aktarılabilir (Yalın, 2004: 209-210).

Televizyon hareket içeren konuların öğretilmesinde etkili olmaktadır. Fakat tek bir görsel (harita, grafik gibi) üzerinde ayrıntılı durularak öğretilmesi gereken konular için uygun değildir. Bu konuların öğretilmesinde etkili olamamaktadır. Ekranın küçük ve zamanın kısıtlı olması televizyon kullanımını güçleştirebilir. Eğer televizyon

programlarından yararlanılacaksa her öğrencinin seviyesine uygun program bulunamayabilir.

2.3.4.3. Video CD ve VCD Çalarlar

Son yıllarda video, CD çalar, teyp gibi araçların yerini alan, görüntülü ve sesli sunumuyla hem göze hem kulağa hitap eden bir araçtır. Kendi başına kullanılabilirdiği gibi diğer araçlarla birlikte de kullanılabilir. Ayrıca zor bozulan ve kullanışlı bir araç olması da VCD çalarların avantajlarından biridir (Halis, 2002: 100).

Film ve video CD'lerin hazırlanmasında öğrencilerin seviyeleri, ilgileri ve amaçlanan hedef dikkate alınmalıdır. Her zaman genelden özele, basitten karmaşığa doğru bir yol izlenmelidir. Eğitimsel olarak video CD'ler hazırlanırken hedef davranışları kapsamasına veya çok detaya inmeden kritik noktaları göstermesine dikkat edilmelidir.

2.3.4.4. İnteraktif Video (Etkileşimli Video)

Bireysel eğitim - öğretim alanında yeni gelişmelerden biri de etkileşimli video sistemleridir. Bu sistemin kurulması için aşağıdaki sistemlerin bulunması gerekmektedir:

- a. Bir Videodisk göstericisi,
- b. Bir mikro bilgisayar,
- c. Bir monitör veya televizyon alıcısı,
- d. Bir videodisk,
- e. Konuyla ilgili olarak hazırlanmış bir bilgisayar programı (Meydan, 2001: 81).

2.3.4.5. Bilgisayar

Bilgisayar önceden hazırlanmış verileri, verilen komutlar doğrultusunda alan, kaydeden, verilen komutlar dizisine uygun olarak bu verileri işleyen, sonuçlarını

depolama ünitesine kaydeden ve yine verilen komutlar dizisine göre çıkış ünitesinden veren elektronik bir makinedir (MEB 2002: 122).

Diğer bir ifadeyle; verileri belirli program mantığı içinde okuyarak, onları kendi anlayabileceği dile çeviren ve sunan, bu verileri saklayıp belleğinde tutabilen, diğer öğretim araçlarından farklı olarak öğretme-öğrenme açısından çok sayıda imkânlar sunarak öğretmen ve öğrenciye yardımcı olan, çok yönlü, görselliği ve işitselliği aynı anda sunabilen elektronik bir araçtır.

Temel olarak bilgisayarın çalışabilmesi ve kendilerine verilen komutları gerçekleştirebilmeleri için iki şeye ihtiyaçları vardır. Bunlar:

Donanım: Bilgisayarın fiziksel parçaları olarak da isimlendirebileceğimiz donanım parçaları üç gruba ayrılır.

- Giriş Araçları (Input Devices): Klavye (keyboard), fare (Mouse), tarayıcı (scanner), kamera, dijital fotoğraf makinesi, oyun çubuğu (joystic) vb.

- Çıkış Araçları (Output Devices): Ekran (monitor) ve yazıcı (printer).

- İşlem Araçları: Anakart (mainboard), merkezi işlem birimi (CPU), RAM (Random Access Memory), ROM (Read Only Memory), sabit disk (harddisk), CD ROM ve disket (floppy disk) (Öztürk ve diğ. 2005: 399).

Yazılım: Bilgisayarların çalıştırılması için gerekli olan ve bilgisayar üzerinde işlem yapılmasına olanak tanıyan her türlü program ya da bilgiye yazılım denir. Yazılımları; işletim sistemleri, uygulama programları ve programlama dilleri olarak üçe ayırabiliriz (Öztürk ve diğ. 2005: 399).

Teknolojinin ve bilgisayar tabanlı eğitim sistemlerinin akıl almaz bir hızla gelişimi gerek üniversitelerde gerekse ilk ve orta dereceli eğitim kurumlarında uygulanabilecek yepyeni öğretim tekniklerinin oluşturulabilmesine imkân sağlamıştır. Bu doğrultuda “Bilgisayar Destekli Eğitim” ve “Bilgisayar Destekli Öğretim” de teknolojinin yeni ve etkin olarak kullanılabilirdiği öğretim teknikleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bilgisayar destekli öğretim, uygun öğrenme ortamlarında uygulanabilecek bir öğretim aracıdır. Bilgisayar destekli öğretim uygulanmasında kullanılan altı değişik yazılım türü vardır. Bunlar; birebir öğretim yazılımları, alıştırma ve tekrar yazılımları, öğretimsel oyun yazılımları, model oluşturma yazılımları ve problem çözüme yazılımlarıdır (Kaya, 2002: 178).

Bilgisayar destekli öğretim, öğretim kalitesinin artmasına çeşitli katkılar sağlamaktadır. Bu katkılardan bazıları şunlardır:

1. Her öğrenci kendi seviyesine ve hızına göre öğrenme ortamını ayarlayabilir.
2. Öğretme-öğrenme süreçlerinde ses, grafik animasyon vb. unsurların kullanılabilirliği konularını ilgi çekici hale getirebilir.
3. Öğrencilerin yanlışları sabırla düzeltilir ve öğrenci doğru etkinliklere yöneltilir.
4. Bazı deneylerin gerçek ortamında yapılması tehlikeli ve pahalı olabilir. Ancak bu tür ortamlar bilgisayarlar aracılığıyla sanal olarak oluşturularak daha tehlikesiz ve uzun dönemde pahalı olmayan ortamlar elde edilebilir (Kemertaş, 2001: 177).

Coğrafya öğretiminde önemli bir yeri olan ve sıkça kullanılan harita, tablo, grafik, profil ve kesitler bilgisayar yardımıyla hazırlanıp, bilgisayar ve internet aracılığı ile birçok kişiye ulaştırılabilir. Harita ve grafiklerin öğretiminde de bilgisayarlardan yararlanılabilir. Bilgisayara tepegöz ve data show ya da doğrudan bir projeksiyon bağlanarak bilgisayar ekranındaki görüntünün yansıtılması ile oluşturulan eğitim ortamında, coğrafya öğretimi öğrenci ve öğretmen açısından daha ilgi çekici olabilir.

İnternet:

İnternet eğitim sisteminin içine girdikten sonra bu sistem içinde çeşitli gelişmeler meydana gelmiştir. Bunlardan en önemlisi internet teknolojisinin eğitim sisteminin temel özelliklerini değiştirmesidir. Bu değişim sürecinde internetin sosyal bilgiler dersi coğrafya konularına sağladığı katkılar da olmuştur (İşman, 2005: 270-271).

Coğrafya öğretiminde internet kullanımı sayesinde kısa zamanda az çaba ile uzun süreli öğrenme sağlanabilir. Öğrenciler hayatlarında kazanamayacakları deneyimleri internet sayesinde kazanabilirler. Örneğin uzay konusunda elde ettikleri resim, video görüntüleri ile oraya gitmeden deneyim kazanabilirler. Ayrıca farklı ülkeler, şehirler hakkında bilgi sahibi olabilirler.

III. BÖLÜM

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren, örneklem, veri toplama araç ve teknikleri, uygulama, verilerin analizi ve kullanılan istatistiksel teknikler açıklanmaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada ön test-son test denk kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır.

Ön test-son test kontrol gruplu desen (ÖSKD), yaygın kullanılan karışık bir desendir. Katılımcılar, deneysel işlemden önce ve sonra bağımlı değişkenle ilgili olarak ölçülürler. ÖSKD, bir ilişkili desendir. Bu nedenle, aynı kişiler bağımlı değişken üzerinde iki kez ölçülürler.

Bununla birlikte, farklı deneklerden oluşan deney ve kontrol gruplarının ölçümlerinin karşılaştırılması nedeniyle de bu desen, ilişkisizdir. Bundan dolayı ön test-son test kontrol gruplu desen bir karışık desendir.

Tablo 1: Ön Test Son Test Kontrol Gruplu Desen

Grup	Ön test		Son test	
	GD	R	O1	X
GK	R	O2		O4

GK kontrol grubunu; GD deney grubunu; R, deneklerin gruplara yansız atandığını; O1 ve O3, deney grubunun ön test ve son test ölçümlerini; X deney grubundaki deneklere uygulanan bağımsız değişkeni (deneysel değişkeni) ;O2 ve O4, kontrol grubunun ön test ve son test ölçümlerini göstermektedir (Büyüköztürk, 2001:21).

Desenin mantığı şu şekilde özetlenebilir:

- R, ilgili değişkenler üzerinde sadece şansla oluşan farklara sahip gruplar ortaya çıkarır.
- O1-O3, ön test ve son test gözlemleri arasında grubu etkileyen kontrol edilmemiş her hangi bir değişken ve deneysel değişken nedeniyle deney grubunda oluşan farkı gösterir.
- O2-O4, ön test ve son test gözlemleri arasında grubu etkileyen kontrol edilmemiş her hangi bir değişken nedeniyle kontrol grubunda oluşan farkı gösterir.
- (O1-O3)- (O2-O4), deney değişkenin etkisini gösterir.

Bu araştırmada; ön test ve son test kontrol gruplu model uygulanmış olup, seçkisiz yolla belirlenen deney ve kontrol gruplarına, ilköğretim altıncı sınıf “Ülkemizin Kaynakları” ünitesi ile ilgili bir kez deney öncesi bir kez de deney sonrası seviye belirleme testi verilmiştir. Denekler deney ya da kontrol grubuna yansız bir şekilde atanmıştır.

Tablo 2: Araştırma Modeli

Gruplar	TÜRKİYE’DE NÜFUS KONUSU		
	Ön test		Son test
Deney grubu	O1	Konuya, amaca, seviyeye, kullanım ortamına uygun olarak hazırlanan materyallerle konuların öğretimi	O3
Kontrol grubu	O2	Sadece klasik öğretim yöntemleriyle konuların öğretimi	O4

Araştırmanın başında deney ve kontrol gruplarına, ön test verilmiştir. Deney grubunda, öğretim materyallerinin etkili ve yerinde kullanımıyla konuların öğretimi deneysel çalışma olarak uygulanmış, uygulama sonrasında ön test deney ve kontrol grubuna son test olarak verilmiştir. Deneysel çalışmada bağımsız değişken, materyallerin etkili ve yerinde kullanımı ile etkili materyal kullanmadan dersin işlenmesi şeklinde ele alınmıştır. Böylece ilköğretim altıncı sınıf sosyal bilgiler dersinin

müfredat programında yer alan “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinin öğretiminde hangi bağımsız değişkenin öğrenci başarısında daha etkili ve verimli olduğu araştırılmıştır.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

DeneySEL nitelikteki bu araştırmanın evrenini; Karabük ili merkezde yer alan Fatih İlköğretim Okulu oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Karabük ilinin merkezinde yer alan Fatih İlköğretim Okulu'nun 2009-2010 öğretim yılı II. Kanaat döneminde okuyan altıncı sınıf (6-A ve 6-B şubeleri) öğrencileri oluşturmaktadır. Bu sınıfların seçiminde; öğrencilerin başarı durumları, okuldaki başarı ortalamaları, sınıf mevcutlarının yakınlığı ve grupların hazır bulunuşlukları etkili olmuştur. Bu faktörler gözönüne alındığında deney ve kontrol grupları arasında önemli bir fark olmadığı görülmüştür.

Deney ve kontrol gruplarının denkleğini sağlamak amacıyla her iki gruba da ön test verilmiştir. Grupların ön test puan ortalamaları arasındaki fark t-testi ile test edilmiştir.

Tablo 3: Grupların Ön Test Puanlarına İlişkin Değerler

GRUPLAR	N	X	S	t
DENEY GRUBU	30	22.53	2.73	-0.299
KONTROL GRUBU	30	22.77	3.30	

Tabloda da görüldüğü üzere ön test puanlarının kontrol grubu için aritmetik ortalaması $X = 22.77$, deney grubu için aritmetik ortalaması ise $X = 22.53$ dür.

Deney ve kontrol gruplarının ön test puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını kontrol etmek için yapılan t-testi sonucu t değeri = -0.299 olarak bulunmuştur. Bu değer, $P < 0.05$ düzeyinde istatistiksel olarak farklı olmadığı görülmüştür.

Bu veriler; deney ve kontrol gruplarının “Ülkemizin Kaynakları” ünitesine ait başarıları ve ön bilgileri ile ön test puanları bakımından birbirine denk olduklarını göstermektedir.

Deney grubunda 30, kontrol grubunda 30 olmak üzere araştırma gruplarında toplam 60 öğrenci vardır. Deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrenciler sayı bakımından birbirine eşittir.

3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Araştırma yapan bir kişi bu konuda daha önce yapılmış olan çalışmaların neler olduğunu bilmek zorundadır. Bunun içinde ilk önce bir kaynak taraması yapmak zorundadır.

Araştırmacı araştırma yaparken iki şeyi aydınlatmak zorundadır. Bunlardan birincisi araştırma konusu ile ilgili mevcut verilerin toplanması ve değerlendirilmesi, ikincisi de bu bilgiler ışığında ele aldığı konu ile ilgili henüz daha üzerinde araştırma yapılmamış; aydınlığa kavuşmamış problemlerin bilgilerini elde etmektir.

Araştırmanın amacına uygun olarak toplanan veriler, olgusal nitelikte verilerdir. Bunlar kişisel yargılardan bağımsız olarak varolan , herkesin üzerinde anlaşılabilceği türden gözlenebilir ölçütleri olan gerçeklerdir (Karasar, 2003: 132).

Araştırmanın birinci aşamasında kaynak taraması yapılmıştır.

Araştırmanın ikinci aşaması için “Ülkemizin Kaynakları” ünitesi kapsamında 35 soruluk bir başarı testi hazırlanmıştır.

“Ülkemizin Kaynakları” ünitesindeki hedef ve davranışları yoklayacak şekilde hazırlanan bu ölçme aracındaki her sorunun; genel olarak açık ve anlaşılabilir olduğu, böylece ölçme aracının görünüş, yapı ve kapsam geçerliliğinin yeterli düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır.

3.4. Uygulama

DeneySEL çalışmadan önce ön test, deney ve kontrol gruplarına aynı anda uygulanmıştır. Uygulamaya katılan öğrencilerin testi daha önceki bilgilerine dayanarak

cevaplamaları istenmiştir. Deneysel çalışmanın devam ettiği süre içerisinde araştırmının güvenilirliğini etkilememesi için ön test sonuçları deney ve kontrol grubundaki öğrencilere açıklanmamıştır.

“Ülkemizin Kaynakları” ünitesinin öğretimi, deney grubuna konuya, amaca, seviyeye, kullanma ortamına uygun olarak hazırlanan öğretim materyallerinin etkili ve yerinde kullanımına ilişkin sunumlarla, kontrol grubuna ise etkili materyal kullanmadan bilgi aktarımı sağlanmıştır. Uygulama sonrasında, öğrenmenin ne düzeyde gerçekleştiğini belirlemek üzere ölçme aracı, deney ve kontrol grubuna son test olarak uygulanmıştır.

Uygulama şu altı (6) basamaktan meydana gelmektedir:

1- Deney ve kontrol gruplarının ön test puanları arasında anlamlı fark olup olmadığının araştırılması.

2- Deney ve kontrol gruplarının son test puanları arasında anlamlı fark olup olmadığının araştırılması.

3-Deney ve kontrol gruplarının ön test-son test fark puanları arasında anlamlı fark olup olmadığının araştırılması.

4-Deney ve kontrol gruplarının ön test- son test toplam puanları arasında anlamlı fark olup olmadığının araştırılması.

5-Deney grubunun ön test-son test puanları arasında anlamlı fark olup olmadığının araştırılması.

6-Kontrol grubunun ön test-son test puanları arasında anlamlı fark olup olmadığının araştırılması.

3.5. Verilerin Analizi ve Kullanılan İstatistiksel İşlemler

Ölçme aracı, deney ve kontrol gruplarına, deneyden önce ön test, deneyden sonra da son test olarak verilmiştir. Verilerin analizinde SPSS programı kullanılmıştır. Ölçme aracından elde edilen puanların aritmetik ortalamaları bulunarak standart sapmaları hesaplanmıştır. Gruplar arasındaki puan farkının, materyallerin etkili ve

yerinde kullanımından kaynaklanıp kaynaklanmadığının, deneysel işleminin etkili olup olmadığının belirlenmesinde t-testinden yararlanılmıştır. Araştırmada t-testi, ölçme aracından elde edilen verilerin yorumlanmasında anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır.

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM

Bu araştırmada yansız atama yöntemiyle oluşturulan birbirine eş seviyedeki kontrol ve deney grupları kullanılmıştır. Hazırlanan 35 soruluk ölçme aracı, deney ve kontrol gruplarına ön test olarak uygulanmış ve grupların “Ülkemizin Kaynakları” ünitesi ile ilgili ön bilgilerinin birbirine denk olup olmadıkları kontrol edilmiştir.

Konuya, amaca, seviyeye, kullanım ortamına uygun öğretim materyallerinin etkili ve yerinde kullanılmasının coğrafya öğretiminde öğrenci başarısını arttırmaktaki etkisini belirlemek amacıyla hazırlanan ölçme aracı, deneysel çalışmada önce deney ve kontrol gruplarına ön test olarak uygulanmıştır.

Araştırmanın uygulama alanının birinci basamağında; deney ve kontrol gruplarının ön test puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı analiz edilmiştir. Analiz sonuçları tablo 4’de gösterilmiştir.

Tablo 4: Deney ve Kontrol Gruplarının Ön Test Puanları Arasındaki Anlamlı Farka İlişkin t- testi Sonuçları

Grup	N	X	S	t	P<.05
Deney grubu	30	22.53	2.73	-.299	.766
Kontrol grubu	30	22.77	3.30		

Tablo 4’deki analiz sonuçlarına göre; deney grubu öğrencilerinin ön test puan ortalaması 22.53, kontrol grubu öğrencilerinin ortalaması ise 22.77’dir.

Deney ve kontrol gruplarının ön test puan ortalamaları karşılaştırıldığında grupların puanlarının istatistiksel olarak pek farklı olmadığı görülmüştür [$t_{(58)} = -.299$; $p < .05$].

Bu veriler çerçevesinde deney ve kontrol gruplarının “Ülkemizin Kaynakları” ünitesine ait başarıları, ön bilgileri ve ön test puanları açısından birbirine denk oldukları söylenebilir.

Uygulamanın ikinci basamağında; deney ve kontrol gruplarının son test puanları arasında anlamlı fark olup olmadığı analiz edilmiştir. Analiz sonuçları tablo 5’de ifade edilmiştir.

Tablo 5: Deney ve Kontrol Gruplarının Son Test Puanları Arasındaki Anlamlı Farka İlişkin t- testi Sonuçları

Grup	N	X	S	t	P<.05
Deney grubu	30	29.93	1.98	5.382	.000
Kontrol grubu	30	26.27	3.16		

Tablo 5’deki analiz sonuçlarına göre; deney grubunun son test puanları ortalaması 29.93 iken kontrol grubu öğrencilerinin son test puanları ortalaması ise 26.27 olarak tespit edilmiştir.

Deney ve kontrol gruplarının son test puan ortalamaları karşılaştırıldığında; öğretim materyallerinin etkili ve yerinde kullanıldığı deney grubu puan ortalamasının, materyallerin etkili kullanılmadığı kontrol grubunun puan ortalamasına göre istatistiksel olarak yüksek olduğu görülmektedir [$t_{(58)} = 5.382; p < 0.05$]. Bu sonuç; “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinde öğretim materyallerinin etkili ve yerinde kullanımının coğrafya öğretiminde öğrenci başarısını arttırmada oldukça etkili olduğunu göstermektedir.

Uygulamanın üçüncü basamağında; deney ve kontrol gruplarının ön test-son test fark puanları arasında anlamlı fark olup olmadığı analiz edilmiştir. Analiz sonuçları tablo 6’da gösterilmiştir.

**Tablo 6: Deney ve Kontrol Gruplarının Ön Test-Son Test Fark Puanları
Arasındaki Anlamlı Farka İlişkin t- testi Sonuçları**

Grup	N	X	S	t	P<.05
Deney grubu	30	7.40	1.61	7.708	.000
Kontrol grubu	30	3.50	2.26		

Tablo 6'daki analiz sonuçları; deney grubunun fark puanları ortalaması 7.40, kontrol grubunun fark puanları ortalamasını ise 3.50 olarak göstermektedir.

Deney ve kontrol grubunun öntest-sontest fark puanları ortalamalarının karşılaştırılmasından elde edilen sonuçlara göre; İlköğretim ikinci kademe altıncı sınıf “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinde, öğretim materyallerinin etkili kullanıldığı deney grubu fark puanları ortalamalarının, materyallerin etkili kullanılmadığı kontrol grubu fark puanları ortalamasından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir [$t_{(58)} = 7.708$; $p < .05$]. Bu bulgu coğrafya öğretiminde materyallerin etkili ve yerinde kullanımının öğrenci başarısını arttırdığını göstermektedir.

Uygulamanın dördüncü basamağında; deney ve kontrol gruplarının ön test- son test toplam puanları arasında anlamlı fark olup olmadığı analiz edilmiştir. Analiz sonuçları tablo 7'de gösterilmiştir.

**Tablo 7: Deney ve Kontrol Gruplarının Ön Test- Son Test Toplam Puanları
Arasındaki Anlamlı Farka İlişkin t- testi Sonuçları**

Grup	N	X	S	t	P<.05
Deney grubu	30	52.47	4.49	2.496	.016
Kontrol grubu	30	49.03	6.05		

Tablo 7'deki analiz sonuçlarına göre; deney grubunun ön test-son test toplam puanları ortalaması 52.47, buna karşılık kontrol grubunun ön test- son test toplam puanları ortalaması 49.03'dür.

Deney ve kontrol grubunun ön test-son test toplam puanlarının ortalamalarının karşılaştırılmasından elde edilen sonuçlara göre; ilköğretim altıncı sınıf “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinde, öğretim materyallerinin etkili kullanıldığı deney grubu ön test-son test toplam puanları ortalamalarının, materyallerin etkili kullanılmadığı kontrol grubu ön test-son test toplam puanları ortalamasından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir[t (58)= 2.496; p< .05]. Bu sonuç; deney grubunda materyallerin etkili ve yerinde kullanılarak “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinin öğretiminden sonra deney grubundaki öğrencilerin başarısında kontrol grubundaki öğrencilerin başarılarına göre daha fazla bir artış olduğu göstermektedir.

Uygulamanın beşinci basamağında; deney grubunun ön test-son test puanları arasında anlamlı fark olup olmadığı analiz edilmiştir. Analiz sonuçları tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8: Deney Grubu Ön test- Son test Puanlarının Farklılığına İlişkin t-testi Sonuçları

Test	N	X	S	f	t	P<.05
Ön test	30	22.53	2.73	.811	-25.170	.000
Son test	30	29.93	1.98			

Tablo 8’deki analiz sonuçlarına göre; deney grubu öğrencilerinin ön test puanları ortalaması 22.53, son test puanları ortalaması ise 29.93’dür.

Deney grubunun ön test-son test puanlarının karşılaştırılmasından elde edilen verilere göre; öğretim materyallerinin etkili ve yerinde kullanımı ile “Ülkemizin Kaynakları” ünitesi konuları verildikten sonra uygulanan son test puanları ortalamalarının, deney başlamadan önce uygulanan ön test puanları ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir[t (29)=-25.170; p<05]. Bu bulgu; deney grubunda materyallerin etkili ve yerinde kullanımının “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinin öğretiminde, öğrenci başarısının artmasında etkili olduğunu göstermektedir.

Uygulamanın altıncı basamağında; kontrol grubunun ön test-son test puanları arasında anlamlı fark olup olmadığı analiz edilmiştir. Analiz sonuçları tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9: Kontrol Grubu Ön test- Son test Puanlarının Farklılığına İlişkin t- testi Sonuçları

Test	N	X	S	f	t	P<.05
Ön test	30	22.77	3.30	.757	-8.500	.000
Son test	30	26.27	3.16			

Tablo 9'daki analiz sonuçlarına göre; kontrol grubu öğrencilerinin ön test puanları ortalaması 22.77, son test puanları ortalaması ise 26.77'dir.

Kontrol Grubunun ön test-son test puanlarının karşılaştırılmasından elde edilen sonuçlara göre; öğretim materyallerinin etkili kullanılmadığı son testin puanlarının ortalamasının deneysel çalışma başlamadan önce uygulanan ön test sonuçlarına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir [$t_{(29)} = -8.500$; $p < .05$]. Ancak; ön test, deney öncesinde yani "Ülkemizin Kaynakları" ünitesi verilmeden önce uygulandığı için, son testin lehine bir anlamlılık çıkması doğal bir sonuçtur. Çünkü hangi öğretim yöntemi veya materyal kullanılırsa kullanılsın, program bitiminde öğrencilerde belirli düzeyde bir ilerleme sağlanması, öğretim süreçlerinde öğrenciyi kazandırılmak istenen hedef davranışlardan bir tanesini oluşturmaktadır.

Deney ve kontrol grubunun ön test ve son test puanları arasındaki fark, istatistiksel olarak $P < .05$ düzeyinde anlamlıdır. Deney grubunun ortalaması, kontrol grubuna göre daha fazladır. Deney ve kontrol grubunun son testleri arasında $P < .05$ düzeyinde anlamlı bir fark olması, deney grubunda öğretim materyallerinin etkili ve yerinde kullanımından ileri gelmektedir. Her iki grubunda son test puanlarında, ön teste göre anlamlı düzeyde bir artış söz konusudur.

Fakat; uygulama sonrasında öğrenme deney grubunda daha fazladır. Yani deney grubunun son test puanı kontrol grubu son test puanından anlamlı düzeyde yüksektir. t-testi sonucu $t = 5.382$ ' lik değer bunu göstermektedir. Bu da, konunun deney

grubuna konuya, amaca, seviyeye uygun olarak hazırlanan materyallerin etkili ve yerinde kullanımı ile öğretilmesinden ileri gelmektedir. Deney grubuna yapılan uygulama “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinin öğretiminde kontrol grubuna yapılan uygulamadan daha etkili ve verimlidir.

V. BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın önceki bölümlerinde elde edilen bulgu ve yapılan yorumlara ilişkin olarak sonuçlara yer verilmiş, bu sonuçlara dayalı olarak öneriler geliştirilmiştir.

5.1. Sonuç

Coğrafya insanın yeryüzü ile ilişkisini, etkileşimini incelediği için öğretimi zorunlu olan bir bilimdir. Bunun kalıcı olması için ise mevcut şartların en elverişli bir şekilde kullanılması gerekmektedir.

Araştırma neticesinde; sosyal bilgiler dersi coğrafya konularını bir kalıp halinde ortaya koymanın pek mümkün olmadığı görülmüştür. Eğitim ve öğretimin her geçen gün değiştiği günümüzde bunu dar bir çerçeveye sıkıştırmak yerine; araç-gereçlerin azlığı çokluğu, öğrencinin bilgi seviyesi, öğretim tekniklerinin değişmesi gibi etkenlere göre ayarlamak gerekmektedir.

Araştırma sonuçları üç madde halinde sıralanmıştır. Bu sonuçlar şunlardır:

1- İlköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler dersi coğrafya konularının öğretiminde gerek öğrencilerin daha önce görmedikleri coğrafya unsurlarını görsel hale getirmek, gerekse soyut kavramları somutlaştırabilmek için birçok öğretim materyali kullanılabilir. Haritalar, küre, coğrafya atlası, grafikler, diyagramlar, televizyon, vcd çalar, tepegöz projektörü, data show, video projektörü ve bilgisayar bu materyallerin en önemlileridir.

2-Coğrafya konuları somutlaştırılmadığı sürece kavrama, algılama, öğrenme ve hatırlama bakımından yeterli seviyede öğretilmemektedir. Çünkü insanlar somutlaştırılmayan kavramları öğrenmede güçlük çekerler. Coğrafya konuları genel olarak çoğunlukla somut kavramlar içerdiği için; öğretilmesi istenilen bilgiler aktarılırken en gelişmiş öğretim materyallerinin kullanılması gerekir.

Örneğin; kıta, ekvator , bitki örtüsü, maden gibi birçok kavramı görselleştirmeden anlatmak oldukça zor olacaktır. Fakat bunu bir bilgisayar ve video projektörü vasıtasıyla tahtaya yansıtarak göstermek ve birçok olay ve olguyu resimler ve filmler şeklinde aktarmak, öğrenmenin kalıcı olmasını sağlayacaktır.

Ayrıca; öğretim araçlarının yardımıyla görsel veya görsel ve işitsel olarak yapılan öğretim, konuyu somutlaştırmanın yanında farklı zeka türlerine sahip öğrencilere de hitap edebilecektir. Bu da öğretim etkinliğinin kalitesini artırarak öğrencilerin sunulan bilgileri hatırlama oranını yükseltecek ve öğretmenin işini kolaylaştıracaktır.

3- Araştırmanın uygulama alanında elde edilen veriler çerçevesinde şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

- Öğrencilerin “Ülkemizin Kaynakları” ünitesine giriş düzeylerinin yüksek olduğu (deney grubu:22.53, kontrol grubu:22.27) görülmüştür. Deney ve kontrol gruplarının ön test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Deney ve kontrol grupları “Ülkemizin Kaynakları” ünitesine ilişkin başarı, ön bilgi ve ön test puan ortalamaları bakımından birbirine denktir.

- Deney ve kontrol gruplarına uygulanan deneysel çalışma sonucunda; deney grubu son test puan ortalaması 29.93, kontrol grubunun son test puan ortalaması ise 26.27’ dir. Bu durum deney grubu lehine anlamlı bir fark oluşturmuştur. Böylece her iki grubun da son test puanları, ön test puanlarına oranla artış göstermiştir. Fakat bu artış deney grubunda daha fazladır. Bu sonuç; coğrafya konularının öğretiminde materyal kullanımının öğrenci başarısını arttırmada etkili olduğunu göstermektedir.

- Materyallerin etkili olarak kullanıldığı deney grubunun ön test-son test fark puanları ortalaması 7.40, materyallerin etkili kullanılmadığı kontrol grubunun ise 3.50 olarak bulunmuştur. Bu veri, coğrafya konularının öğretiminde materyal kullanımının öğrenci başarısını arttırdığını göstermektedir.

- Materyallerin etkili olarak kullanıldığı deney grubunun ön test-son test toplam puanları ortalaması 52.47 iken, kontrol grubunun 49.03’tür. Bu veri, iki ortalama arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Böylece materyallerin etkili olarak

kullanılması ile, deney grubu öğrencilerinin başarısının, kontrol grubu öğrencilerinin başarısından daha fazla arttığı görülmektedir. Bu da materyallerin etkili kullanımı ile yapılan öğretimin öğrenci başarısını attırdığını göstermektedir.

- Deney grubuna, konunun materyallerin etkili kullanımı ile aktarılmasının sonucunda; deney grubu son test puan ortalaması 29.93, ön test puan ortalaması ise 22.53'tür. Böylece aralarında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bu da materyal kullanımının öğrenci başarısını arttırdığını göstermektedir.

- Kontrol grubuna etkili materyal kullanılmadan yapılan öğretim sonrasında; son test puan ortalaması 26.77 , ön test puan ortalaması 22.77'dir. Bu; iki ortalama arasında anlamlı bir farkı göstermektedir. Bu durum, ön testin deneysel çalışmadan önce uygulanmasından kaynaklanmaktadır.

- Deney ve kontrol grubunun ön test ve son test puanları ortalaması arasındaki fark istatistiksel olarak $P < .05$ düzeyinde anlamlıdır. Grupların son test puan ortalamaları arasında bu farkın olması , deney grubunda materyal kullanımının etkisinden kaynaklanmaktadır. Her iki grubun son test puan ortalamaları, ön test puan ortalamalarına nazaran anlamlı düzeyde artmıştır. Fakat, deney grubu son test puan ortalamasının, kontrol grubu son test puan ortalamasına göre anlamlı düzeyde yüksek olması ($t=5.382$ 'lik değer), deney grubunda materyal kullanımından kaynaklanmaktadır. Bu durum coğrafya konularının öğretiminde materyal kullanımının öğrenci başarısına etkisini göstermektedir.

Bütün bu sonuçlar; ilköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler derslerinde coğrafya konularının öğretiminde materyal kullanımının, öğrenci başarısını olumlu olarak etkilediğini, dersin aktarılmasına ve anlaşılmasına katkıda bulunduğunu göstermektedir.

5.2. Öneriler

İlköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler dersi coğrafya konularının öğretiminde materyal kullanımının öğrenci başarısına etkisinin araştırıldığı bu çalışma neticesinde, elde edilen veriler ve sonuçlar çerçevesinde şu öneriler geliştirilmiştir:

1- İlköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler derslerine giren öğretmenler; materyal (araç-gereç) kullanım ativasyonlarını arttıracak çalışmaları ve programları yakından takip etmelidirler.

2- İlköğretim okullarında, coğrafya konularının öğretiminde kullanılacak materyaller mutlaka bulunmalıdır.

3- Okullarda bulunan materyallerden en üst seviyede istifade yoluna gidilmeli ve materyal kullanmadan ders işlememelidir.

4- Gerek kamu gerekse özel kuruluşların yetkili idarecileri, sosyal bilgiler öğretmenlerine, kullanılacak materyallerin sağlanması ve bu materyallerin kullanım alanlarının tahsis edilmesi için yardımcı olmaları gerekmektedir.

5- Sosyal bilgiler dersleri coğrafya konularının anlatımında kullanılacak materyaller güncel olmalı ve gelişen teknolojiye bağlı olarak yenilenmelidir.

5-Sosyal bilgiler dersleri coğrafya konuları, bilgisayar laboratuvarı bulunan ilköğretim okullarında, bilgisayar laboratuvarında verilmeye çalışılmalıdır. Gerek öğretmen gerekse öğrenciler buna alıştırılmalıdır.

6- İlköğretim okullarında, içinde bulunulan şartlara ve imkanlara göre; sosyal bilgiler coğrafya konularının işlenebileceği ve öğrencilerin ders dışı etkinliklerde yararlanabileceği bir coğrafya laboratuvarı kurulmalıdır. Böyle bir laboratuvarda görsel ve işitsel materyaller, ortama sistemli bir şekilde yerleştirilmelidir.

7- Coğrafya konularının öğretiminde kullanılacak materyaller işlenilecek olan konulara, dersin hedef ve davranışlarına ve öğrencilerin seviyelerine uygun olarak seçilmelidir.

8- Öğretimde yaparak ve yaşayarak öğrenmenin etkisi gözönünde bulundurularak, öğrencileri derste aktif hale getirecek materyaller kullanılmalıdır.

9- Kullanılacak olan materyaller, konunun ölçme ve değerlendirme kriterlerine uygun olarak seçilmeli ve kullanılmalıdır.

10- Kullanılacak olan materyaller seçilirken, farklı zeka seviyesine sahip öğrencilere hitap edebilecek materyaller seçilmelidir.

11- Öğretim materyallerinin seçiminde, duyu organlarına en üst seviyede hitap eden materyaller kullanılmalıdır.

12- Coğrafya konularının öğretiminde kullanılacak olan materyaller, soyut konuları somutlaştıracak bir şekilde seçilmelidir.

13- Öğrencilerin öğretim materyallerini kullanmaları dersin çekiciliğini ve başarısını arttıracığı için, öğrencilerin de mevcut materyalleri kullanmalarına imkan sağlanmalıdır.

14- Öğrencilere, materyal kullanımı ve materyal kullanımının faydaları hakkında gerekli bildirimler ve teşvikler yapılmalıdır.

15-Öğretmenler, tasarladıkları ve geliştirdikleri materyalleri yetkili kuruluşlara ileterek, bunun başka öğretmenlere tanıtımını sağlamalıdır.

KAYNAKLAR

- ALKAN, Cevat, Eğitimde Yeni Teknolojiler ve Bilgisayara Geçiş, Eğitim Bilimleri Sempozyumu Bildiriler, Malatya, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 15-17 Mayıs-1989
- ALKAN, Cevat, Eğitim Teknolojisi, Ankara, Anı Yayıncılık, 1998
- BAYRAKCI, Mustafa, Ders Kitapları Konusu ve İlköğretimde Ücretsiz Ders Kitabı Dağıtım Projesi, Milli Eğitim Dergisi, 2005
- BAYRAM, Servet, Bilgisayar Destekli Öğretim Teknolojileri, İstanbul, Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Yayınları, 1999
- BARTH, James L. ve DEMİRTAŞ Abdullah, İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi Öğretmen Kılavuzu, Ankara, YÖK Dünya Bankası, Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Yayınları, 1997
- BÜYÜKKARAGÖZ, S., ÇİVİ, C., Genel Öğretim Metotları, İstanbul, Beta Yayıncılık, 1999
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı İstatistik Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum, Ankara, Pegem A Yayıncılık, 2002
- ÇALLI, İsmail ve Diğerleri, Sakarya Üniversitesi'nde Uzaktan Eğitimin Dünü Bugünü ve Geleceği, <http://www.ef.sakarya.edu.tr/dergi/efdergi/sayi3-1f.pdf>, (17 Nisan 2010), s. 244
- DEMİREL, Özcan ve Diğerleri, Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme, Ankara, Pegem A Yayıncılık, Mart – 2003
- DOĞANAY, Hayati, Coğrafya'ya Giriş, Konya, Çizgi Kitabevi Yayınları, 1999
- DOĞANAY, Hayati, Coğrafya Öğretim Yöntemleri, Erzurum, Aktif Yayınevi, 2002

- GENTR, Cass G., Eğitim Teknolojisi, Anlamın Sorgulanması, <http://www.ceit.metu.edu.tr/turkce/ot/2.htm#4>, (23 Şubat 2010)
- GÜNGÖRDÜ, Ersin, Eğitim Fakülteleri için Coğrafyada Öğretim Yöntemleri İlkeler ve Uygulamalar, Ankara, Nobel Yayıncılık, Ocak – 2002
- GÜNGÖRDÜ, Ersin, Türkiye'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası, Ankara, İdeal Copy Matbaası, 1999
- HALİS, İsa, Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme, Ankara, Nobel Yayıncılık, 2002
- İŞMAN, Aytekin, Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme, Ankara, Pegem A Yayıncılık, 2005
- İZBIRAK, Reşat, Coğrafya Terimleri Sözlüğü, İstanbul, MEB Yayınları, 1986
- KARASAR, Niyazi, Bilimsel Araştırma Yöntemi, Ankara, Nobel Yayıncılık, 2003
- KAYA, Zeki, Uzaktan Eğitim, Ankara, Pegem A Yayıncılık, Mayıs – 2002
- KEMERTAŞ, İsmet, Uygulamalı Genel Öğretim Yöntemleri, İstanbul, Birsen Yayınevi, 2001
- KILIÇ, A., SEVEN, S., Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi, Ankara, Pegem A Yayıncılık, 2002
- KOŞAR, Edip ve Diğerleri, Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme, Bursa, Ezgi Kitabevi Yay., 2001
- KÖSTÜKLÜ, Nuri, Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi, Konya, Kuzucular Ofset, 1998
- MEB, Eğitim Teknolojisi Kılavuzu, Ankara, Semih Ofset Yayınları, 2002
- MEB, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Kılavuzu, Ankara, MEB Basımevi, 2005

- MEYDAN, Ali, İlköğretim Birinci Kademe Sosyal Bilgiler Öğretimi Coğrafya Ünitelerinin İşlenişinde Laboratuar ve Görsel - İşitsel Materyal Kullanımının Öğrencilerin Niteliksel Gelişimine Etkisinin Değerlendirilmesi, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001
- ÖNGÖR, S., Coğrafya Terimleri Sözlüğü, Ankara, TDK Yayınları, 1980
- ÖZTÜRK, Cemil ve Diğerleri, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, Ankara, Pegem A Yayıncılık, Mart - 2005
- ÖZTÜRK, Cemil ve Diğerleri, Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, İstanbul, Sürat Yayınları, Ağustos - 2005
- ÖZDEMİR, Servet ve YALIN, H. İbrahim, Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Ankara, Nobel Yayıncılık, Eylül – 1999
- ÖZKAN, H.H., İşbirliğine Dayalı Öğrenme ile Modüler Öğretim Yönteminin Birlikte Uygulanmasının Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisi, Erzurum, Atatürk Üniversitesi, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2005
- ÖZTÜRK, Serap ve Diğerleri, Öğretim Teknolojisi Olarak Televizyonda Görselleştirme ve Sunuş: Okulöncesi Öğretmenliği Lisans Programı Uygulamaları, The Turkish Online Journal of Educational Technology - TOJET, volume 2, (October 2003), s.108-115
- SÖNMEZ, Veysel, Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu, Ankara, Anı Yayıncılık, 1997
- TİTİZ, Osman, Yeni Öğretim Sistemi, İstanbul, Zambak Yayınları, Haziran – 2005
- YALIN, Halil İbrahim, Eğitim Teknolojisi Öğretim Tasarımı, Ankara, Pegem A Yayıncılık, 2002
- YALIN, Halil İbrahim, Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme, Ankara, Nobel Yayıncılık, 2004

YANPAR ŞAHİN, Tuğba, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, Ankara, Pegem A Yayıncılık, 2004

YANPAR ŞAHİN, Tuğba ve YILDIRIM, Soner, Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme, Ankara, Anı Yayıncılık, 1999

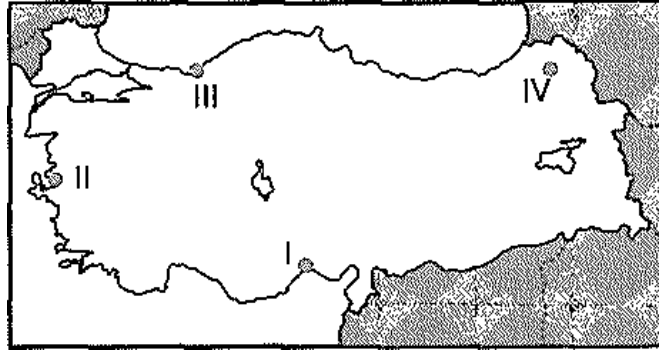
YİĞİT, Nevzat ve Diğerleri, Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme, Trabzon , 2005

YÖK DÜNYA BANKASI, Sosyal Bilimler Öğretimi, Ankara, 1997

Soru 5: İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin yaylalarında küçükbaş hayvancılığın yaygın olarak yapılmasının temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Halkın temel geçim kaynağının hayvancılık olması
- B) Yağış azlığı nedeniyle kısa boylu otların (bozkır) bulunması
- C) Yükseltinin az olması
- D) Yetiştiriciliğinin kolay olması

Soru 6:

Yukarıdaki Türkiye haritasında işaretlenmiş olan yerlerden hangisinin göç aldığı söylenemez?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV

Soru 7: Büyükbaş hayvancılık ülkemizin bazı yörelerinde yaygındır. Bu yöreler genellikle yaz mevsiminin yağışlı geçtiği yerlerdir. Dolayısıyla bu yörelerdeki yaylalarda gür otlaklar bulunur.

Buna göre, aşağıdaki bölüm eşleştirmelerinde hangisinde büyükbaş hayvancılık daha yaygındır?

- A) Doğu Karadeniz - Erzurum - Kars
- B) Yukarı Murat - Van - İç Batı Anadolu
- C) Orta Karadeniz - Orta Kızılırmak
- D) Yukarı Kızılırmak - Güney Marmara

Soru 8: Ülkemizin üç tarafı denizlerle çevrilidir. Uzun kıyıları, çok sayıdaki akarsuları ve gölleriyle Türkiye su ürünleri yönünden birçok özelliğe sahiptir. Ancak balıkçılık faaliyetlerinin çeşitli sorunları vardır.

Aşağıdakilerden hangisi bu sorunlardan biri değildir?

- A) Balık çeşidinin yetersizliği
- B) Modern aletlerin yetersizliği
- C) Su kirliliği
- D) Zararlı avlanma yöntemleri

Soru 9: Tavuk çiftliklerinin daha çok büyük kentlerin yakınlarında kurulmasının temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Pazar imkanlarının geniş olması
- B) İklim koşullarının elverişli olması
- C) Yetiştirmenin kolay olması
- D) Üretimin ucuz olması

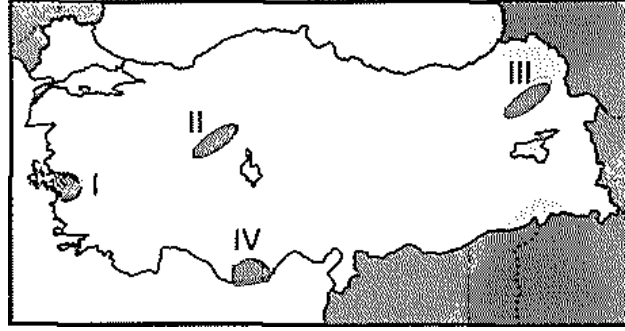
Soru 10: Ülkemizde bulunan ormanların yüzdelik orana göre dağılımında ilk ve son sırayı alan bölgelerimiz aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Marmara - Ege
- B) Karadeniz - İç Anadolu
- C) Akdeniz - Doğu Anadolu
- D) Karadeniz - Güneydoğu Anadolu

Soru 11: Aşağıda verilenlerden hangisi doğal dengenin bozulmasına yol açar?

- A) Tüketilen ürünlerin geriye dönüşümünün sağlanması
- B) Su gücünden yararlanılması
- C) Tarımsal üretimin artırılması
- D) Doğal kaynakların bilinçsiz tüketilmesi

Soru 12:

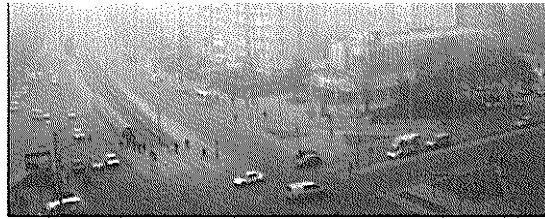
Yukarıdaki haritada işaretlenmiş ve numaralarla gösterilmiş yörelerden hangisi, büyükbaş hayvancılık için daha elverişli koşullara sahiptir?

- A) I B) II C) III D) IV

Soru 13: "Bodrum ve Marmaris'te son çıkan yangınlarla ülkemizin akciğerleri yok oluyor." diyen bir kişi ormanların hangi özelliğini vurgulamaktadır?

- A) Bir çok canlının yaşam alanı olma
B) Yakacak ve hammadde kaynağı olma
C) Kirli havayı temizleme
D) Toprak kaybını önleme

Soru 14:

Yukarıdaki resimde de görüldüğü gibi Ali'nin yaşadığı kentte hava kirliliği özellikle kış aylarında Önemli sorun haline gelmektedir.

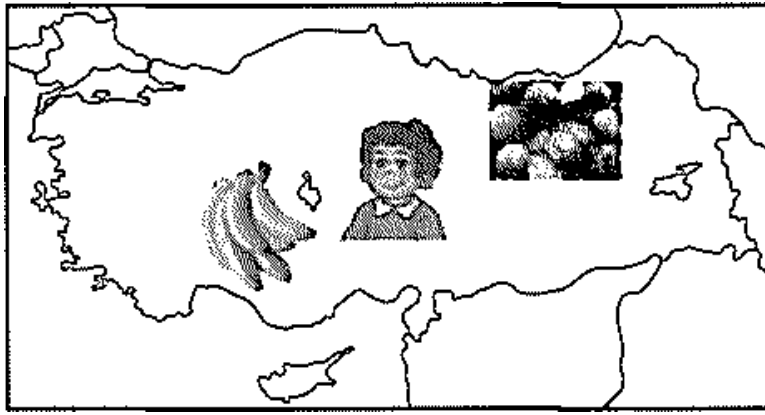
Aşağıdakilerden hangisi Ali'nin yaşadığı kentte hava kirliliğini azaltacak bir önlem olamaz?

- A) Orman alanlarını genişletmek
B) Doğal gaz kullanımını yaygınlaştırmak
C) Fabrikaların daha az çalışmasını sağlamak
D) Fabrikalardaki gaz çıkışlarına filtre takmak

Soru 15: Sema'nın bulunduğu bölgede önceleri mercimek, tahıl ekimi yapılırken, bunların yerini zamanla pirinç pamuk, şekerpancarı gibi ürünler almıştır. **Sema'nın bulunduğu bölgede tarım ürünlerindeki değişimde aşağıdakilerden hangisi daha çok etkili olmuştur?**

- A) Sulamanın gelişmesi
- B) Makineli tarıma geçilmesi
- C) Sanayinin gelişmesi
- D) Gelirinin fazla olması

Soru 16:

Ahmet yaptığı araştırmada Karadeniz Bölgesi'nde yetişen çay'ın Akdeniz Bölgesi'nde yetişmediğini, Akdeniz Bölgesi'nde yetişen muzunda Karadeniz Bölgesi'nde yetişmediğini görmüştür.

Ahmet'in yaptığı bu araştırma sonucunda aşağıdakilerden hangisi kesinlikle doğrudur?

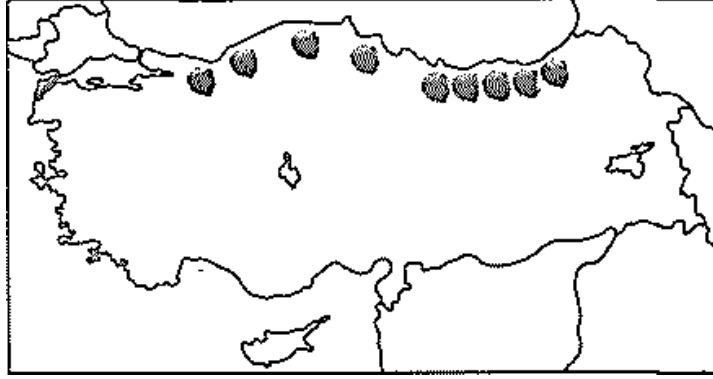
- A) İki bölgenin yer şekilleri farklıdır.
- B) İki bölgenin iklim koşulları farklıdır.
- C) İki bölgenin ekonomik yapıları farklıdır.
- D) İki bölgenin nüfus özellikleri farklıdır.

Soru 17: Ülkemizde koyun, keçi gibi küçükbaş hayvanlar, genellikle yağışların az olduğu bozkırların yaygın olduğu bölgelerde yapılır.

Buna göre küçükbaş hayvancılığın aşağıdaki kentlerden hangisinde geliştiği söylenemez?

- A) Konya
- B) Diyarbakır
- C) Ankara
- D) Trabzon

Soru 18:

Yukarıdaki haritada fındık tarımının yoğun olduğu yerler verilmiştir.

Aşağıdakilerden hangisi fındık tarımının yoğun olarak yapıldığı bölgemizin özelliklerinden biridir?

- A) Her mevsim bol yağış alması
- B) Turizm faaliyetlerinin yoğun olması
- C) Kışların soğuk ve kar yağışlı olması
- D) Ulaşım olanaklarının gelişmiş olması

Soru 19: Ülkemizde;

*bozkır alanlarda koyun ve keçi e çayır alanlarda sığır

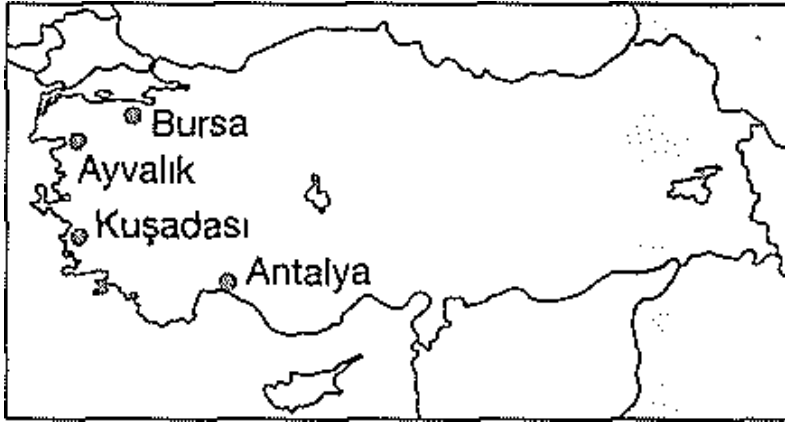
*dut ağaçlarının bulunduğu alanlarda ipek böcekçiliğinin

yaygın olması aşağıdaki yargılardan hangisini destekler?

- A) Hayvancılığımızda et ve süt verimi düşüktür.
- B) Bitki örtüsü hayvan cinslerini etkiler.
- C) Hayvan cinslerimiz çeşitlilik gösterir.
- D) Hayvansal ürünler ihracatı fazladır.

Soru 20: İnsanların gezmek, görmek, eğlenmek, dinlenmek amacıyla yer değiştirmesine turizm denir.

Ülkemiz denizi, güneşi, kumsalları ve koylarıyla deniz turizminin en çok geliştiği ülkelerden biridir.

Yukarıdaki haritada verilen yerlerden hangisinde turizmin gelişmesi yukarıdaki açıklamayla ilgili değildir?

- A) Antalya B) Kuşadası C) Ayvalık D) Bursa

Soru 21: Türkiye'de bitki örtüsünün cılız, arazinin eğimli, yağışların düzensiz ve toprağın aşırı işlendiği bölgelerde, toprağın verimli yüzeyinin süpürülmesi sonucunda erozyon meydana gelir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi erozyon sonucunda ortaya çıkan bir durum değildir?

- A) Tarımsal verim azalır.
 B) Nadas alanları azalır,
 C) Tarım alanları daralır.
 D) Toprak çoraklaşır.

Soru 22: Yurdumuzda yetişen tarım ürünleri coğrafi bölge ve bölümlere göre farklılıklar gösterir. Bunun nedeni hangi seçenekte verilmiştir?

- A) Toprak yapısındaki farklılıklar.
 B) Bölge ihtiyaçlarının farklı olması.
 C) İklim özelliklerinin farklı olması.
 D) Yetiştirme yöntemleri arasındaki farklılıklar.

Soru 23: Yazların sıcak ve kurak, kışların ılık ve yağmur yağışlı geçtiği bir bölgede aşağıdaki hangi seçenekte verilen tarım ürünü bölgedeki önemli ürünlerden biridir?

- A)Şekerpancarı B)Portakal C)Arpa D)Fındık

Soru 24: Aşağıdaki illerden hangisi kış turizminin geliştiği, kayak merkezlerinin bulunduğu illerimizden biri değildir?

- A) Bursa B) Bolu
C)İzmir D)Erzurum

Soru 25: Yurdumuzda sanayinin en çok geliştiği bölge aşağıdakilerden hangisidir?

- A)Akdeniz B)Karadeniz C)Marmara D)İç Anadolu

Soru 26: Limanlarımızın gelişmesinde en önemli etken aşağıdakilerden hangisidir?

- A)Deniz tuzluluğunun fazla olması.
B)Akıntılardan etkilenmemesi.
C)Ard ülkesinin (hinterlandının) gelişmiş olması.
D)Deniz ulaşımının gelişmiş olması.

Soru 27: Aşağıdaki illerin hangisinde demiryolları ve vagon fabrikaları bulunmaktadır?

- A)Ankara - Antalya
B)Konya - İstanbul
C)Eskişehir - Sakarya
D)Bursa – Eskişehir

Soru 28: Aşağıdakilerden hangisi ülkemizin ekonomisini etkileyen doğal faktörlerden biri değildir?

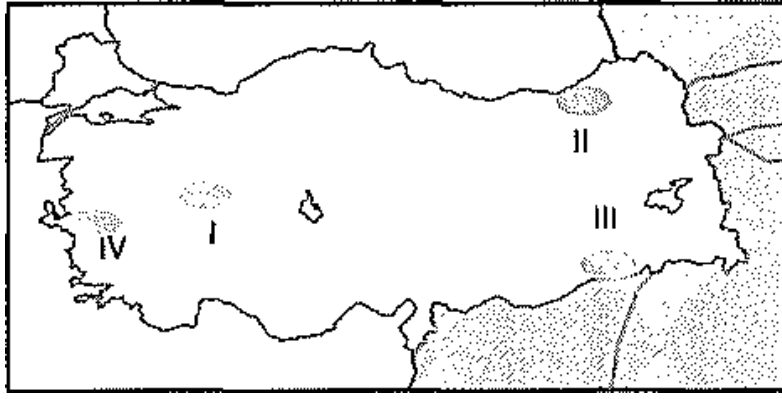
- A) Tarım yapılabilecek düz, geniş ve verimli ovaların yer alması
B) Hayvancılık yapılabilecek gür otlakların yer alması
C) Ülkenin her tarafına ulaşan demiryolu ve karayolunun bulunması
D) Zengin yeraltı kaynaklarına sahip olması

Soru 29: Ahmet yapmış olduğu araştırma sonucunda Türkiye'de sanayi tesislerinin en fazla Marmara Bölgesi'nde yer aldığını görmüştür.

Ahmet çalışmasında bu durumun sonuçları arasında aşağıdakilerden hangisini yazarsa doğru olmaz?

- A) Önemli boğazlara sahip olmasını
- B) Ulaşım ağının gelişmiş olmasını
- C) Pazarlama olanaklarının fazla olmasını
- D) Bölgenin yüzölçümünün küçük olmasını

Soru 30:

Buna göre yukarıdaki haritada gösterilen alanlardan hangisi çay tarımı yapılması için elverişli şartlara sahiptir?

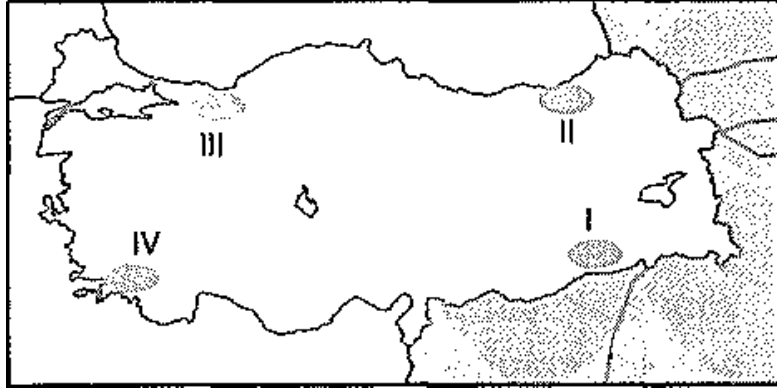
- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV

Soru 31: Ülkemizde özellikle Akdeniz ve Karadeniz kıyısında bulunan birçok ilimizde demir yolu yapılmamıştır.

Aşağıdakilerden hangisi bu durumun en önemli nedenidir?

- A) Kara yolu ulaşımının en çok geliştiği bölgeler olması
- B) Her iki bölgede de ormanların fazla yer kaplaması
- C) Yeryüzü şekillerinin engebeli olması
- D) Demir yolu yerine deniz yolu ulaşımının kullanılması

Soru 32: Bir iş adamı Türkiye'de kâğıt fabrikası kurmak için bazı bölgelerde araştırma yapmaktadır. Araştırmasında ormanların daha fazla olduğu yerler ön plana çıkmaktadır.

Buna göre yukarıdaki haritada işaretlenen merkezlerden hangisi iş adamının araştırdığı yerler arasında gösterilemez?

- A) I B) II C) III D) IV

Soru 33: -Divriği, Hekimhan ve Hasacelebi de çıkarılır.

-Ereğli (Zonguldak) Karabük ve İskenderun'daki tesislerde işlenir.

-Günlük hayatta en çok kullandığımız madenler arasında yer alır.

Yukarıda bahsedilen maden aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Krom B) Demir
C) Bor D) Linyit

Soru 34: Aşağıdakilerden hangisi ülkemizde enerji üretmek amacıyla kullanılan enerji kaynağı değildir?

- A) Linyit B) Bakır
C) Taşkömürü D) Doğalgaz

Soru 35: Bir madenin işletmeye açılabilmesi için, o işletmenin ekonomik değer taşıması ve kârlı olması gerekir.

Buna göre, bir maden ocağının işletmeye açılabilmesi için aşağıdakilerden hangisi daha az etkilidir?

- A) Ulaşım kolaylığı
B) Denizden yüksekliği
C) Toplam maden rezervi
D) Madenin metal oranı

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı:	Serkan AVŞAR	İmza:	
Doğum Yeri:	ANTALYA		
Doğum Tarihi:	1975		
Medeni Durumu:	EVLİ		
Öğrenim Durumu			
Derece	Okulun Adı	Program	Yer
İlköğretim	Hamdullah Suphi		
Ortaöğretim	Merkez		
Lise	Kahramanmaraş Endüstri Meslek		
Lisans	Burdur Eğitim Coğrafya		
Yüksek Lisans			
Becerileri:			
İlgi Alanları:			
İş Deneyimi:			
Aldığı Ödüller:			
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:			
Tel:	0505 577 8503		
Adres	Emek Mah. Başakkent Sitesi C/Blok No: 8 Safranbolu / KARABÜK		